

Introducere

Odată cu dezvoltarea științei și tehnicii, progresele înregistrate precum și largă lor aplicare în diferite domenii ale vieții economice și sociale au oferit justiției un sprijin puternic.

Atât în procesul civil cât și în procesul penal, printre sarcinile pe care le are de îndeplinit organul judiciar se numără și aceea de a stabili exact situația de fapt supusă judecării. Astfel, în procesul penal algoritmul judecării cere să se stabilească dacă infracțiunea s-a săvârșit în mod real și dacă făptuitorul este cel învinuit, precum și împrejurările în care s-au petrecut faptele. În procesul civil, organul judiciar trebuie, de asemenea, să cunoască exact raporturile reale care au dat naștere conflictului de interese dintre părți.

În ce privește aplicarea prevederilor legii nu se pun probleme deosebite întrucât cei chemați să judece posedă cunoștințe de specialitate dar nu la fel de simplu stau lucrurile în privința dovedirii împrejurărilor de fapt ale unei cauze, împrejurări care, în general, țin de trecut, pe care organul judiciar nu poate să le perceapă personal. Aceste împrejurări de fapt trebuie reconstituite, operație care devine cu atât mai complicată cu cât perioada de timp în care s-au petrecut faptele este mai îndepărtată, legăturile cu alte fapte sau situații conexe ce nu interesează cauza prezintă un caracter complex ori pur și simplu organul judiciar nu le poate descifra întrucât nu posedă cunoștințe de specialitate.

În aceste cazuri intervine rolul deosebit al probațiunii judiciare, în desfășurarea căreia “faptul probat” sau “obiectul probațiunii” (de exemplu săvârșirea unui viol de către numitul X asupra numitei Y) va fi dedus prin dovedirea unor “fapte probatorii” sau “probe”, care la rândul lor sunt aduse la cunoștința organului judiciar prin intermediul unor “mijloace de probațiune” (interogatoriu, martori, expertize etc.).

CAPITOLUL I

PROBAȚIUNEA JUDICIARĂ

1.1. Noțiunea de probațiune

Din cele arătate mai sus rezultă cu pregnanță că probațiunea este faza cea mai însemnată în desfășurarea activității organelor judiciare, constituind calea de stabilire a realității faptelor deduse spre soluționare.

Corecta și completa desfășurare a probațiunii, valoarea probelor administrate, aprecierea corectă și în conformitate cu legea a probelor, sunt elemente de care depinde formarea intimei convingeri a organului judiciar cu privire la realitatea stării de fapt pe care trebuie să-și întemeieze soluția pronunțată. În acest sens amintim un sugestiv adagiu formulat de juriștii romani *Idem est non esse aut non probari*¹ (este același lucru a nu fi și a nu fi dovedit).

Probațiunea judiciară reprezintă “acea activitate de stabilire a actelor sau faptelor juridice din care s-au născut drepturile și obligațiunile părților în cadrul unui raport juridic, potrivit dispozițiilor legale”².

Altfel spus, probațiunea reprezintă axa în jurul căreia gravitează întregul proces, constituindu-se într-o procedură aparte, cunoscută sub denumirea de “procedură probatorie” (faza probatorie a procesului penal) și cuprinde două elemente indispensabile și indisolubil legate între ele³:

- probele (*probationes*) ;
- mijloacele de probă (*media, instrumenta probanti*) ;

¹ S. Rădulețu, L. Săuleanu – *Dicționar de expresii juridice latine* – Editura Științifică, București, 1999, pag. 122

² R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniță – *Expertizele mijloc de probă în procesul penal* – Editura Tehnică, București, 2000, pag. 11

³ M. Gheorghită – *Procedură penală, partea generală*, vol.II, Editura Fundației “Chemarea”, Iași 1997, pag. 152

Cuvântul probă provine din latinescul *probo, -are, -avi, -atum*, care înseamnă “a dovedi”, sau de la *probatio* adică “dovada”, cu rădăcini în cuvântul *probus* care înseamnă “bun, onest”.

1.2. Proba judiciară

Pentru definirea noțiunii de *probă judiciară* au existat puncte de vedere diferite, în sensul că unii autori fac referire la noțiunile de adevăr și certitudine, alții la mijloacele de probă iar alții la faptul probator.

Faptele sau împrejurările care duc la stabilirea adevărului și deci la justa soluționare a unei cauze, constituie *proba*⁴.

În literatura română de specialitate, proba are o dublă funcționalitate:

- proba constituie un element de cunoaștere prin intermediul căruia organul judiciar află adevărul adică este mijlocul de convingere cu ajutorul căruia se poate stabili existența sau inexistența unui fapt generator de obligații;
- proba este un instrument de dovedire, părțile folosind sau propunând administrarea de probe în dovedirea susținerilor și argumentelor pe care le fac.

Proba mai poate primi și înțelesul de efect al probațiunii⁵, adică rezultatul la care se ajunge prin prezentarea în justiție a mijloacelor de convingere stabilindu-se dacă s-a făcut sau nu dovada ori dacă proba este sau nu completă.

În materie penală, noțiunea de probă este definită de Codul de Procedură Penală⁶ la art. 63 conform căruia “constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa

⁴ E. Mihuleac – *Expertiza judiciară* – Editura științifică, București, 1971, pag. 29

⁵ N. Văduva – *Expertiza judiciară* – Editura Universitaria, 2001, Craiova, pag. 16

⁶ Ministerul Justiției – *Codul de Procedură Penală* – Editura All Beck, București 2003, pag. 26

soluționare a cauzei”. Regulile generale privind probele sunt prevăzute în codul de Procedură Penală în art. 62, 63 și 65 – 68.

În materie civilă, regulile de ordin general privind probele sunt prevăzute în Codul civil și anume în art. 1169 – 1170.

Proba poate fi admisă numai dacă sunt îndeplinite anumite condiții procedurale:

- proba să nu fie oprită de lege, adică să fie îndeplinită condiția de legalitate a probei;
- proba să fie verosimilă, adică să aibă ca scop dovedirea unor fapte credibile;
- proba să fie pertinentă, adică să aibă legătură cu obiectul cauzei;
- să fie concludentă, adică să fie relevantă, esențială pentru rezolvarea cauzei;
- utilă, adică să fie necesară pentru soluționarea cauzei, în conformitate cu legea și adevărul.

1.2.1. Obiectul probei

Orice fapt sau împrejurare de fapt sau situație care trebuiesc dovedite în vederea soluționării unei cauze formează **obiectul probei**.

Prin fapte ca sens al obiectului probei se înțeleg fenomene ale lumii materiale⁷. Normele juridice nu trebuie dovedite prezumându-se că acestea sunt cunoscute atât de către organele judiciare cât și de justițiabili – **Ignorantia legum excusat neminem** – necunoașterea legilor nu scuză pe nimeni⁸.

⁷ I. Neagu – *Tratat de procedură penală* – Editura PRO, București, 1997, pag. 259

⁸ S. Rădulețu, L. Săuleanu – *Dicționar de expresii juridice latine* – Editura Științifică, București, 1999, pag. 123

1.2.2. Clasificarea probelor

Valoarea probelor în sistemul românesc de drept, în principiu, este aceeași și toate probele sunt lăsate la libera apreciere a organului judiciar. Criteriile de clasificare a probelor sunt:

a) după izvorul din care provin⁹, probele se împart în:

- **probe imediate** – numite și nemijlocite sau primare și care provin dintr-o sursă primară sau dintr-un izvor direct;

Exemple: depozițiile martorilor, originalul unui înscris etc.

- **probe mediate** – numite și derivate, mijlocite, secundare care nu provin direct de la sursa lor ci dintr-o sursă mai îndepărtată, ajung la cunoștința organului judiciar printr-un factor intermediar.

Exemple: declarația unui martor care relatează fapte care le-a auzit de la o altă persoană, conținutul unui proces verbal de examinare a probelor materiale, fotografia operativă, copia unui act etc. Probele mediate pot fi reținute de organele judiciare numai după o verificare prealabilă a concordanței cu probele de origine din care provin.

b) după criteriul legăturii cu obiectul probațiunii, probele se împart în:

- **probe directe** – sunt cele care se află în legătură nemijlocită, directă cu faptul principal care formează obiectul probațiunii;

Exemple: declarațiile martorilor oculari, înscrisul din care izvorăsc drepturi și/sau obligații pentru părți, probele materiale, flagrantul etc.

- **probe indirecte** – sunt probe care a căror legătură cu faptul principal se face printr-un fapt intermediar.

Exemple: prezumțiile, faptul că la percheziția domiciliară a învinuitului s-au găsit unelte de pătrundere prin efracție (șperaclu, pontoarcă, levier) etc.

⁹ R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniță – *Expertizele mijloc de probă în procesul penal* – Editura Tehnică, București, 2000, pag. 12

c) în funcție de aspectul relevanței lor pentru probațiune¹⁰, probele pot fi clasificate în:

- ***probe disculpante*** sau ***în apărare*** – prin care suspectul este exclus;

Exemplu: impresiunile papilare ridicate de la locul faptei nu coincid cu cele ale învinuitului.

- ***probe indicative*** – care indică doar ca s-a produs o anumită faptă, fără să ofere informații cu privire la persoana făptuitorului.

Exemplu: reziduuri de explozibil sau carburant care evidențiază un incendiu criminal.

- ***probe coroborative*** – care demonstrează o anumită situație prin coroborarea cu alte probe sau indicii.

Exemplu: urma de încălțăminte atestă că învinuitul a fost la locul crimei dar nu că a și comis-o.

- ***probe determinante*** – care nu mai au nevoie de alte dovezi pentru a demonstra starea de fapt și persoana autorului.

Exemplu: urma de mușcătură de pe corpul victimei unui viol este identică cu urma de comparație a suspectului.

¹⁰ L. Ionescu – *Criminalistica Note de curs* – Universitatea Creștină “D. Cantemir” Facultatea de științe juridice și administrative București, 2003, pag. 3

CAPITOLUL II

MIJLOACELE DE PROBĂ

2.1. Noțiunea de mijloc de probă

Prin mijlocirea probelor, organele judiciare au posibilitatea stabilirii adevărului obiectiv și pe baza acestuia pot da soluții juste în cauzele cercetate sau judecate.

Împrejurarea de fapt, ca probă, nu trebuie confundată cu mijlocul prin care această împrejurare este percepută de organele judiciare, deci cu mijlocul prin care ea este demonstrată¹¹.

Mijloacele de probă reprezintă o categorie juridică prin care se desemnează căile sau operațiunile prin intermediul cărora, în temeiul legii, se descoperă și se pune în valoare conținutul probelor¹².

Noțiunea de **“mijloace de probă”** este definită în art. 64 Codul de procedură penală, ca fiind acele mijloace prin care se constată elementele de fapt ce pot servi ca probă¹³ iar în literatura de specialitate sunt definite ca mijloace legale prin care se administrează probele¹⁴ sau mijloacele legale utilizate pentru dovedirea unui fapt¹⁵.

Mijloacele de probă în materie penală sunt enumerate în art. 64 din Codul de procedură penală¹⁶ după cum urmează:

- declarațiile învinuitului sau ale inculpatului;

¹¹ N. Văduva – *Expertiza judiciară* – Editura Universitaria, 2001, Craiova, pag. 20

¹² R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniță – *Expertizele mijloc de probă în procesul penal* – Editura Tehnică, București, 2000, pag. 18

¹³ Ministerul Justiției – *Codul de Procedură Penală* – Editura All Beck, București 2003, pag. 26

¹⁴ N. Volonciu – *Tratat de procedură penală* – Vol. I, București, Editura Paideia, 1993, pag. 358

¹⁵ M. Costin, I. Leș, M. Minea, D. Radu – *Dicționar de drept procesual civil* – Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, pag. 373

- declarațiile părții vătămate;
- declarațiile părții civile sau responsabile civilmente;
- declarațiile martorilor;
- înscrisurile;
- înregistrările audio sau video;
- fotografiile;
- mijloacele materiale de probă;
- constatările tehnico-științifice și medicale;
- expertizele.

Mijlocirea probelor creează ideea spre informația certă sau îndoielnică, principală sau secundară, incompletă sau parțială pe care o poate furniza cu privire la existența sau inexistența faptei ce constituie obiectul cauzei.

2.2. Mijloacele materiale de probă

La locul faptei rămân urme care pot constitui elemente prețioase, uneori unice, pentru cunoașterea adevărului și soluționarea justă a cauzei penale deci indispensabile mijloace de probă.

Codul de procedură penală definește mijloacele materiale de probă prin art. 94 :“obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite, precum și orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului” și art. 95 :”obiectele care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii”¹⁷.

Ca exemple putem aminti obiecte găsite la locul faptei care conțin urme de săvârșire a faptei: cadavrul, glonțul, obiecte distruse, fragmente de material plastic sau de sticlă etc., obiecte ce poartă urme cu privire la faptă sau făptuitor: urme de mâini, de încălțăminte, de dinți etc., urme lăsate de obiecte ce au fost utilizate în

¹⁶ Ministerul Justiției – *Codul de Procedură Penală* – Editura All Beck, București 2003, pag. 26

scopul comiterii infracțiunii: urme de levier, de șurubelniță, de topor sau cuțit etc., resturi de diferite substanțe: pete de sânge, uleiuri, pete de vopsea etc., diferite obiecte uitate la locul faptei de către infractor.

2.3. Caracterele mijloacelor de probă

Mijloacele de probă întrunesc două trăsături caracteristice principale:

- caracterul legal;
- caracterul istoric;
- caracterul liber;
- caracterul științific.

2.3.1. Caracterul legal

Toate mijloacele de probă indiferent de natura cauzei, civile sau penale, precum și procedeele auxiliare de probațiune sunt prevăzute de lege.

Mijloacele de probă sunt prevăzute limitativ în lege, fiind interzisă, în vederea obținerii și administrării de probe, folosirea altor mijloace de probă și altor procedee auxiliare de probațiune, decât cele prevăzute de lege, aceasta datorită faptului că probele pot să formeze convingerea că reflectă realitatea numai dacă provin din surse sigure.

Totodată legea stabilește, în mod expres și limitativ, situațiile în care anumite mijloace de probă nu pot fi folosite pentru descoperirea și administrarea anumitor probe (art. 1191 alin. 1 Cod civil).

¹⁷ Ministerul Justiției – *Codul de Procedură Penală* – Editura All Beck, București 2003, pag. 39

De asemenea, legea mai prevede în mod expres, situațiile în care este obligatorie folosirea unui anumit mijloc de probă. În acest sens, art. 114 și 117 din Codul de procedură penală.

2.3.2. Caracterul istoric

Odată cu evoluția istorică a sistemelor de probațiune, au evoluat și mijloacele de probă adoptate în diferite etape istorice, unele din ele au dispărut, altele s-au menținut iar altele au evoluat.

Mai mult, mijloacele de probă sunt într-o continuă evoluție datorată progreselor înregistrate în toate domeniile științei prin care anumite rezultate chiar dacă nu au fost de natură să îmbogățească zestrea ramurii științifice, adaptate la cerințele și specificul justiției au reprezentat elemente de cotitură în lupta declanșată pentru aflarea adevărului. În acest sens, pe lângă stabilirea unicității desenelor papilare, a secvențelor proteice din codonul ADN, înregistrările audio – video, fotografia în vizibil, UV și IR și exemplele ar putea continua.

2.3.3. Libertatea mijloacelor de probă

Urmele ca și mijloacele materiale de informație despre infracțiune și persoanele angajate într-un mod sau altul la săvârșirea ei¹⁸ formează obiectul mai multor operațiuni tehnico – criminalistice, începând cu căutarea, fixarea, interpretarea, ridicarea de la locul faptei și terminând cu examinarea lor în condiții de laborator. În acest context și în lumina Codului de procedură penală unii autori¹⁹ au introdus alte aspecte fundamentale privind problema libertății mijloacelor de

¹⁸ I. Mircea – *Valoarea criminalistică a urmelor de la locul faptei* – Editura Vasile Goldiș, Arad, 1996, pag. 24

¹⁹ Gh. Pășescu – *Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei* – Editura Național, București, 2000, pag. 444

probă. Această noțiune trebuie înțeleasă în sensul că deducerea în fața organelor judiciare a situațiilor de fapt constituind probe în cauză se poate realiza prin orice mijloc de probă²⁰ adică prin oricare dintre mijloacele de probă enumerate în art. 64 din Codul de procedură penală.

2.3.4. Caracterul științific

Aspectul caracterului științific al mijloacelor de probă constă în faptul că fiecare din ele se realizează după algoritmi și precepte studiate îndelung în conformitate cu nivelul ramurilor științifice implicate cum ar fi: psihologia, criminologia, biologie, chimie, fizică, farmacologie, toxicologie, inginerie, științe medicale etc. care îmbinate cu tehnicile moderne de înregistrare și prezentare (cele mai noi fiind grafica și animația 3D pe calculator care pot înlocui uneori cu succes reconstituirile) oferă o imagine cât mai apropiată de realitate organelor judiciare. Aceste activități se bazează pe munca susținută a unui mare număr de specialiști cu o înaltă pregătire profesională, prin care sunt întocmite constatările tehnico – științifice și expertizele.

2.4. Clasificarea mijloacelor de probă

Cele mai importante criterii după care pot fi clasificate mijloacele de probă sunt în funcție de:

1. forma de exprimare;
2. în raport de sediul materiei.

²⁰ N. Volonciu – *Tratat de procedură penală* – Vol. I, București, Editura Paideia, 1993, pag. 359

2.4.1. Clasificarea după forma de exprimare

După criteriul formei de exprimare, mijloacele de probă se clasifică în:

- mijloace de probă *orale* – mărturiile, declarațiile martorilor, declarațiile învinuiților, declarațiile victimelor etc. Ele se numesc orale deoarece ajung la cunoștința organelor judiciare prin viu grai dar legea penală prevede consemnarea lor în scris;
- mijloace de probă *scrise* în care intră probele materiale;
- mijloace de probă *tehnice* în care intră constatările tehnico – științifice, medico - legale și expertizele.

2.4.2. Clasificarea după criteriul sediului materiei

În raport de criteriu sediului materiei, mijloacele de probă se clasifică în:

- mijloace de probă *comune* procesului civil și penal și anume: proba cu martori, înscrisurile, expertizele, probe materiale și cercetarea la fața locului;
- mijloace de probă *specifice procesului civil*, categorie în care intră mijloacele de probă reglementate de legea civilă (mărturisirea, prezumțiile);
- mijloace de probă *specifice procesului penal* (declarațiile învinuitului sau inculpatului, declarațiile părții vătămate, părții civile și responsabile civilmente, constatările tehnico – științifice și medico – legale).

CAPITOLUL III

EXPERTIZELE JUDICIARE ȘI EXTRAJUDICIARE

3.1. Noțiunea de expertiză

Expertiza constituie acel mijloc de probă prin care, pe baza unei activități de cercetare ce folosește date și metode științifice, expertul aduce la cunoștința organului judiciar concluzii motivate științific cu privire la fapte pentru a căror lămurire sunt necesare cunoștințe de specialitate²¹.

Necesitatea folosirii expertizelor este atât de evidentă încât nu mai poate fi discutată.

Odată cu progresele realizate în domeniul științei, urme care odinioară nu puteau fi valorificate pot deveni probe de necontestat pe baza cărora organele judiciare iau hotărârea cea mai potrivită cauzei. De exemplu, până în anii '90 o pată de sânge putea fi valorificată sub aspectul provenienței (sânge animal sau uman) și mai departe în unele cazuri până la stabilirea grupei sanguine. Aceste elemente sunt insuficiente și irelevante atunci când presupusul autor al unui omor are aceeași grupă de sânge cu victima. Prin progresele înregistrate în urma cercetărilor se pot stabili o serie de legături între victimă și agresor care pot demonstra activitatea, poziția și mișcările fiecăruia în timpul și după luptă sau atac²² precum și amprenta genetică²³ a persoanei de la care provine urma de sânge, fapte deosebit de importante în derularea probațiunii.

²¹ E. Mihuleac – *Expertiza judiciară* – Editura științifică, București, 1971, pag. 20

²² Gh. Pășescu – *Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei* – Editura Național, București, 2000, pag. 249

²³ E. Stancu *Tratat de criminalistică* Ediția a II – a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București 2002, pag. 147

Deși importanța acestui mijloc de probă este de necontestat, prin caracterul științific, trebuie subliniat faptul că opinia expertului nu are o forță probantă absolută, ea fiind supusă liberei aprecieri a organului judiciar conform propriei sale conștiințe juridice și potrivit convingerii lor intime. Expertiza nu este un factor probator absolut nefiind hotărâtoare în dezlegarea unei cauze, nu obligă organul judiciar să dea o anumită soluție ci îi oferă numai posibilitatea de a-și forma o opinie proprie.

Noțiunea de expertiză trebuie înțeleasă ca activitatea de cercetare a unei probleme de către un specialist. Specialistul care se ocupă de studiu, persoana care efectuează expertiza se numește *expert*.

Termenul de expert poate fi folosit atât ca substantiv cât și ca adjectiv, în prima situație fiind denumită persoana care posedă cunoștințe într-un anumit domeniu și asupra unor lucruri fiind chemat să le verifice și să tragă concluzii asupra lor; ca adjectiv cuvântul expert desemnează o persoană care a câștigat prin experiență un bagaj de cunoștințe aprofundate și o mare abilitate într-un anumit domeniu.

Nu trebuie trasă concluzia că expertiza ar fi o activitate inseparabilă de ideea de litigiu. În multe situații se solicită efectuarea de expertize care nu au legătură nemijlocită cu un proces. Sunt așa numitele expertize extrajudiciare, care au ca obiect stabilirea altor fapte decât cele specifice procesului civil sau penal.

Expertize extrajudiciare sunt solicitate în cele mai diverse domenii pentru clarificarea unor probleme de natură tehnică, contabilă, medicală, artistică, militară, comercială etc.

3.2. Obiectul expertizei

Obiectul generic al expertizei rezultă din necesitatea lămuririi unor fapte sau împrejurări în vederea stabilirii unui adevăr pentru care sunt necesare cunoștințele unei persoane care posedă cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu.

Obiectul specific al expertizei vizează obiectele expertizate, purtătoare de informații, pe baza cărora se pot stabili fapte și împrejurări de fond, spre exemplu:

- obiectul material al expertizei medico – legale îl constituie, în principal, corpul uman atât în genurile de expertiză judiciară cât și în cele extrajudiciare.

3.3. Expertiza extrajudiciară

La discutarea unor probleme legate de activități comerciale, diplomatice etc. sunt chemați specialiști denumiți experți pentru a-și exprima opinia sau să ofere explicații în legătură cu aspecte tehnice, financiare, militare etc. Ca exemplu putem aminti experții maritimi aleși dintre inginerii în construcții navale, căpitani de cursă lungă, ofițeri mecanici, specialiști în prevenirea și stingerea incendiilor, specialiști în organizarea supraviețuirii etc. care se pronunță asupra unor proiecte de construcții navale sau cu ocazia analizei cauzelor care au produs avarii.

Expertize extrajudiciare sunt și cele efectuate de anumite organe, în cazuri stabilite de lege, ca, de pildă, cele prevăzute pentru verificarea calității produselor, pentru controlul calității produselor biologice, pentru controlul procesului de fabricație etc.

Tot ca expertiză extrajudiciară amintim expertiza cadastrală, expertiza de patrimoniu, expertiza arhivistică a materialelor documentare, expertiza capacității de muncă, expertiza medico – militară, expertiza de evaluare, expertiza calității factorilor de mediu etc.

Amintim expertizele privind persoanele cu handicap. Potrivit dispozițiilor Legii nr. 53/1992, pentru ca o persoană să fie încadrată într-o categorie de persoane cu handicap este necesar să fie supusă unei expertize ce se efectuează ce se efectuează de comisia de expertiză medicală și recuperare a capacității de muncă care funcționează în cadrul policlinicilor teritoriale și care în urma expertizării persoanei respective, emite un certificat pe baza căruia o persoană poate sau nu să beneficieze de drepturile acordate de lege.

Seleționarea personalului militar care este capabil să execute misiuni de luptă, potrivit aptitudinilor fizice, intelectuale și instruirii lor se face în urma unei expertize medico militare. Pe baza unei astfel de expertize se hotărăște trecerea în rezervă a cadrelor militare care nu mai sunt apte din punct de vedere medical, stabilindu-se totodată gradul de invaliditate al celor clasați inapt pentru serviciul militar, în vederea obținerii pensiei. Astfel de expertize sunt efectuate de comisii speciale medico – militare²⁴.

Trăsătura generală a expertizelor extrajudiciare o constituie faptul că ele nu se efectuează în cadrul activității judiciare și nici după normele prevăzute de legile procesuale. Specialiștii folosiți pentru efectuarea acestor expertize sunt persoane care posedă cunoștințe de specialitate științifice, tehnice sau artistice. Concluziile acestora sunt consemnate în acte oficiale (procesele verbale, încheieri ale comisiilor etc.) și nu au în fața organelor judiciare valoarea concluziilor unor expertize. Dacă se folosesc în litigii concluziile unor experți extrajudiciari, acestea pot fi contestate de părți.

²⁴ M. Iosipescu, I. Tudor – *Unele aspecte ale activității de expertiză medico – militară a tinerilor la recrutare și incorporare* – Revista Sanitară nr. 2/1992, pag. 179

3.4. Expertiza judiciară

Dezvoltarea științei și tehnicii după cum am arătat a deschis noi orizonturi în drumul probațiunii științifice și prin acest mijloc de probă se poate trece de la posibilitatea cunoașterii la cunoașterea propriu-zisă controlabilă cu ajutorul mijloacelor puse la dispoziție de știință.

Reamintim că faptele sau împrejurările care duc la stabilirea adevărului și deci la justa soluționare a unei cauze, constituie *proba* iar căile admise de lege prin care se constată prin care se constată elementele de fapt ce pot constitui probe sunt *mijloace de probă*. Prin probă se mai înțelege acțiunea de înfățișare a mijloacelor de convingere, precum și rezultatul acțiunii de înfățișare a mijloacelor de convingere admise de lege.

În literatura română de specialitate, juriștii români au definit expertiza ca pe “o cercetare științifică desfășurată la cererea organelor judiciare, de persoane cu cunoștințe de strictă specialitate asupra persoanelor, fenomenelor, obiectelor sau urmelor, în vederea clarificării unor fapte ori împrejurări, sau pentru identificarea obiectelor creatoare de urme”²⁵ sau ca “o operațiune încredințată unor anumite persoane pe baza cunoștințelor lor speciale, asupra unor fapte pe care judecătorii nu le pot preciza personal”²⁶, sau ca fiind “constatarea, verificarea, prețuirea unor stări de fapt, de către oameni de știință sau de artă când judecătorii găsesc de cuviință să fie luminați prin cunoștințe speciale”²⁷.

Coroborând aceste exemple de definire se poate considera că expertiza judiciară reprezintă un mijloc de probă prin care expertul (experții) aduc la cunoștința organelor judiciare opinia lor cu privire la împrejurările de fapt pentru a

²⁵ I. Mircea *Criminalistica*, Editura Lumina Lex, București 1999, pag. 312

²⁶ V. Cădere *Tratat de procedură civilă*, Editura Cultura Națională, București, 1928, pag. 247

²⁷ P. Vasilescu *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Institutul de arte grafice “M. Eminescu”, București 1934, pag. 613

căror lămurire sunt necesare cunoștințe deosebite, opinie care se formează în urma unei activități de cercetare a cazului și a aplicării unor date de specialitate.

Se impune de subliniat faptul că expertiza este un mijloc de probă cu valoare probantă egală cu a celorlalte mijloace de probă.

3.5. Genuri de expertiză judiciară

a. Expertiza tehnică sau în limbajul comun cunoscută și sub numele de expertiză tehnico – științifică, mecanică, tehnologică sau după numele ramurii științei ale cărei date interesează în cauză (chimică, biologică etc.).

Prin expertiza tehnică se stabilesc calitatea unor procese sau produse industriale, a obiectelor care constituie probe materiale, proprietățile acestora, modul sau starea de funcționare, cauzele defecțiunilor etc.

a.1. Expertiza tehnică în construcții va cerceta proiectele construcțiilor sau reconstrucțiilor, lucrărilor de consolidare, ale construcțiilor speciale: poduri, viaducte, stăvilare, baraje, diguri etc. Rămânând în același domeniu, expertizei tehnice îi revine și rolul de a cerceta calitatea materialelor folosite, modalitățile de lucru, a viciilor ascunse, a calității instalațiilor care deservește o clădire etc. Pe baza acestor expertize se pot releva fapte penale ca infracțiunea de neglijență, delapidare, furt etc.

a.2. Expertiza tehnică a accidentelor de trafic prin care sunt puse la dispoziția organelor judiciare informații cu privire la viteza autovehiculelor din momentul premergător accidentelor, la starea sistemelor de direcție și de rulare, a sistemelor de frânare și alți factori care puteau contribui la producerea accidentului.

a.3 Expertiza incendiilor și a exploziilor prin care se stabilesc factorii și cauzele care au produs sau favorizat incendiul, numărul de focare, direcția de propagare a focului, temperatura de combustie etc. În funcție de aceste elemente se poate stabili dacă incendiul sau explozia s-a produs spontan sau a fost urmarea acțiunii unei mâini criminale cu scop de răzbunare, intimidare sau pentru ca proprietarul să obțină despăgubiri de la asigurator.

a.4 Expertiza accidentelor de muncă prin care specialiștii trebuie să stabilească dacă accidentul s-a produs ca urmare a nerespectării regulilor de tehnică a securității muncii, ca urmare a remedierii defectuoase ori mânuirii neglijente a unui utilaj sau instalații.

a.5 Expertiza monetară prin care sunt analizate monede, bancnote, medalii, sigilii etc. Prin aceste studii se pot obține informații privind calitatea, compoziția aliajului, particularități ale matrițelor cu ajutorul cărora au fost obținute monezile sau sigiliile false, dacă procesul de obținere a constat în ștanțare, turnare sau alt procedeu (presare, electroeroziune etc.). Aceste date pot orienta organele de anchetă în vederea orientării cercetărilor.

b. Expertiza medicală are menirea de a furniza informații privitoare la persoana omului sub aspectul sănătății fizice sau mentale. Starea de sănătate a unei persoane poate suferi transformări în mod continuu de aceea se impune efectuarea la timp a acestor expertize sau obligația de a ține seama de posibila transformare în timp a persoanei cercetate.

În cauze civile expertiza medicală servește la stabilirea incapacității de muncă, a gradului de invaliditate, filiația sau pentru punerea sub interdicție. În cauze penale expertizele medicale au rolul de a stabili identitatea unei persoane, de stabilire a responsabilității sau a discernământului.

c. Expertiza toxicologică reprezintă o altă formă de expertiză medicală considerată de unii autori drept o expertiză de sine stătătoare întrucât prin acesta specialiștii pot stabili pe lângă ingerarea voluntară sau accidentală de către oameni animale sau insecte (albine) a unui toxic, potențialul de intoxicare prin expunere de scurtă sau lungă durată la acțiunea toxicului respectiv. Pregătirea specialiștilor în acest domeniu este foarte complexă, având cunoștințe în domenii ca medicină, farmacie, fizica radiațiilor, chimie, biologie, bacteriologie etc.²⁸.

Toxicologia studiază un număr mare de substanțe care pot provoca intoxicații sau dependență care prin repetarea dozei cu o frecvență mai mare sau păstrând frecvența dar măbind cantitatea duc în final la moartea prin intoxicare.

d. Expertiza contabilă are ca obiect cercetarea situației economice a unei societăți comerciale, regie autonomă, fundație etc. așa cum se reflectă în documente și în evidența contabilă în paralel cu activitatea celor chemați să răspundă de activitatea în compartimentele respective.

Pe lângă funcția economică, evidența poate ajuta la soluționarea unor cauze care le au de instrumentat organele judiciare.

Interpretarea evidenței trebuie făcută de persoane care posedă temeinice cunoștințe de specialitate. Astfel numai un specialist în materie de contabilitate poate efectua cercetarea unor aspecte determinate ale activității economice, o muncă deosebit de complexă care necesită investigații pe baza documentelor, scriptelor, a registrelor, a operațiilor de evidență, a bilanțurilor, a rapoartelor și a calculelor ce rezultă din ele, a relațiilor economice între diferiți agenți economici.

e. Expertiza agricolă se mai numește și expertiză agronomică sau agrotehnică și se poate dispune pentru efectuarea unor cercetări în legătură cu calitatea materialului de însămânțat, cauzele care au determinat germinarea tardivă

²⁸ D. Banciu *Caracteristicile și posibilitățile expertizei toxicologice medico judiciare* Vol. III, Editura Medicală, București, 1965, pag 20.

sau neaparitia plantelor, consecințele nerespectării regulilor prelucrării solului, semănarea, plantarea etc.

Aceste expertize sunt deosebit de necesare mai ales în litigiile dintre persoanele fizice care au dat suprafața de teren proprietate în arendă asociațiilor agricole sau altor întreprinzători de profil, în litigiile cu furnizorii de semințe, îngrășăminte, sau cu societățile de asigurare cu care s-au încheiat contracte.

În practică se cunosc și alte expertize înrudite cu expertiza agricolă cum ar fi expertiza limologică, agrosilvică, vinicolă, agrobiologică, agroalimentară, pedologică etc.

f. Expertiza artistică este solicitată în cazurile în care se ivesc nelămuriri cu privire la operele de artă, cum ar fi cele legate de autenticitatea sau originalitatea unor creații artistice ori cu privire la valorificarea drepturilor de autor, sau în legătură cu executarea defectuoasă a unor contracte de comandă, sunt solicitați experți în domeniul sau ramura artistică respectivă.

Dacă opera de artă a fost semnată se va recurge la expertiza criminalistică a scrisului în care experții studiază plasamentul, modul de execuție a semnăturii, particularitățile extrinseci și intrinseci ale acesteia, maniera de execuție (cu coada penelului, din cuțit, cu un start de vopsea distinctă etc.). În funcție de rezultatul acestor investigații precum și a altor cercetări, în care se folosesc metode fizico-chimice nedistructive (având în vedere valoarea mare a acestor obiecte) care sunt analizate pe lângă natura vopselurilor (în cazul picturilor) și alte elemente aparent secundare dar deosebit de importante cum ar fi: natura cleiului cu care a fost impregnată și pregătită suprafața pictată, tipul cuielor cu care a fost întinsă pânza, vechimea lemnului și tipul acestuia folosite la rama interioară și cea exterioară etc.

În domeniul literar dramatic, cinematografic pot exista situații în care doi autori își asumă paternitatea aceleiași opere. Pentru a rezolva litigiul în care sunt revendicate drepturile de autor organele judiciare apelează la astfel de expertize.

g. Expertiza filatelică este solicitată în cazurile în care se suspectează falsificarea sau trucarea mărcilor poștale fapt ce prejudiciază companiile poștale. Aceste situații s-au întâlnit din ce în ce mai rar odată cu explozia tehnică în domeniul comunicațiilor.

Concomitent cu apariția mijloacelor moderne de reproducere grafică și copiere (scannere, copiatoare color, imprimante, cu laser sau jet de cerneală) asistate de calculator, fiind echipamente accesibile publicului larg, au apărut falsuri și contrafaceri ale timbrelor destinate colecționarilor.

Problema cea mai grea constă în faptul că pentru stabilirea autenticității este nevoie de o piesă de comparație. De obicei piesele filatelice implicate în astfel de litigii sunt deosebit de valoroase, în unele cazuri foarte rare și obținerea modelelor de comparație ridică mari probleme, situație imposibilă pentru unicate. În aceste cazuri experții se slujesc de cataloage, referințe din diverse publicații cu specific filatelic etc.

h. Expertiza criminalistică a fost contestată ca și categorie distinctă de expertiză pe motiv că specialiști din diferite domenii și diverse ramuri ale științei efectuează aceste expertize așa că nu se justifică existența unei expertize criminalistice.

În momentul de față aceste păreri sunt perimate întrucât descoperiri din diverse domenii ale științei sunt folosite în criminalistică deși nu aparțin acesteia dar într-un mod cu totul specific. De exemplu cu ajutorul biologiei s-au descoperit configurația creștelor papilare, fără importanță deosebită pentru biologie dar de o importanță crucială pentru criminalistică. O altă descoperire din același domeniu a constituit-o determinarea codului genetic care pe lângă aplicațiile de o importanță deosebită în domenii cum ar fi agricultura, zootehnia, medicina, virusologia și-a găsit un rol de o importanță majoră în criminalistică permițând identificări pe baza unor urme ce odinioară nu puteau fi valorificate iar în procesul civil stabilirea filiației a căpătat un grad foarte înalt de precizie.

Un alt argument rezidă din definiția criminalisticii ca știință prin care aceasta își creează metode și procedee proprii de cercetare folosite la efectuarea expertizelor de specialitate și pe care nu le întâlnim la alte științe, întrucât criminalistica este știința care are drept obiect studiul și elaborarea mijloacelor necesare pentru descoperirea infracțiunilor pentru anchetarea infracțiunilor și prevenirea lor.

CAPITOLUL IV

SISTEMUL EXPERTIZELOR CRIMINALISTICE

4.1. Criminalistica – Știință contra crimei

Comiterea unor fapte cu caracter penal implică – dincolo de aspectele sociale, economice, juridice – o activitate materială prin care se produc schimbări în mediul cu care autorul vine în contact²⁹.

Simpla prezență a omului, fie ea și statică, cu atât mai mult în cadrul desfășurării unor acțiuni, într-un anumit loc, dă naștere unor *urme*. Modul de desfășurare al interacțiunii dintre făptuitor și mediul ambiant este ilustrat de așa numitul principiu al lui Locard formulat de P.F. Cecaldi astfel: “Criminalistica se întemeiază pe faptul că un infractor, cel mai adesea fără știrea sa, lasă întotdeauna urme la locul faptei; reciproc, ele prelevă pe corpul său, pe haine și pe obiectele purtate alte urme, toate indicii, de obicei imperceptibile dar caracteristice, pentru prezența sau acțiunea sa”³⁰.

Transferul de urme de la un obiect la altul este de obicei direct însă uneori poate fi și mijlocit. De exemplu pe haina unei persoane care se așează pe scaunul unui autoturism se găsește un fir de țesătură lăsat pe husa scaunului de haina unui ocupant anterior al aceluiași scaun.

Relația între acțiune și urmele lăsate de om și obiecte este o relație cauzală explicabilă prin legile naturii, în primul rând cele de ordin mecanic (contact fizic). Fapta și consecințele sale se găsesc într-o succesiune cronologică de unde posibilitatea cunoașterii faptei produse în trecut, a împrejurărilor și autorului după

²⁹ L. Ionescu, D. Sandu – *Identificarea criminalistică* – Editura Științifică, București, 1990, pag. 9

³⁰ P.F. Cecaldi – *La criminalistique* – presses Universitaires de France, 1962, pag. 7

consecințele constatate în momentul cercetării. Dincolo de materialitatea lor, urmele conțin informații care necesită să fie “decodificate” în sensul de a se stabili legătura lor cu fapta și făptuitorul.

“Știința contra crimei” cum a fost pe drept denumită, criminalistica apare ca o știință cu o structură complexă³¹, alcătuită din trei ramuri distincte:

- a. ***Tehnica criminalistică***, reunește totalitatea metodelor tehnico – științifice de descoperire, fixare, ridicare și examinare de laborator a urmelor interesând fapta și făptuitorul.
- b. ***Tactica criminalistică***, formulează regulile de organizare și desfășurare a activității organelor de urmărire penală și de judecată, cum ar fi cercetarea locului faptei, reconstituirea, identificarea autorului (după caz a victimei), determinarea legăturilor cauzale, ascultarea învinuitului și a altor persoane (parte vătămată, martori etc.), verificarea depozițiilor, efectuarea perchezițiilor, ridicarea de obiecte și înscrisuri etc.
- c. ***Metodologia criminalistică***, recomandă mijloace specifice de cercetare a infracțiunilor, funcție de natura acestora: omor, lovituri și vătămări ale integrității corporale etc.

4.2. Urmele, noțiune și semnificație identificatoare

Orice stări sau schimbări ale mediului (formă, culoare, poziție etc.) produse direct sau indirect, cu sau fără intenție, printr-o acțiune constituie *urme*, dacă se dovedesc a fi legate într-un fel de fapta investigată.

Materializarea acțiunii este în general, *pasivă* (impresiuni, deteriorări) dar poate fi și *activă* (undă de aer, termică acustică). Chiar dacă acestea din urmă sunt

³¹ E. Stancu – *Criminalistica* – Universitatea din București, 1981, p.15

de o mai mică utilitate, nu se poate susține că nu ar fi urme atâta timp cât reprezintă rezultatul unei acțiuni sau fenomen, cu valoare probantă într-un anumit context.

Din punct de vedere criminalistic, urmele pot fi clasificate după mai multe criterii. Toate au cotingență pe diverse planuri cu problema identificării, cea mai importantă fiind însă clasificarea după *natura* urmei.

Urmele de contact sunt cele care se pretează cel mai bine la individualizare și sunt cele produse prin acțiunea unui obiect, substanțe sau ființe asupra obiectului sau mediului purtător de urme. Din această categorie amintim:

- a. *urmele – formă* sau *amprente* care redau în întregime sau parțial conturul obiectului creator și configurația sa exterioară;
- b. *urme statice, dinamice, de adâncime, de suprafață, de stratificare, de destratificare, de tăiere, înțepare etc.* fiind denumite în funcție de modul cum s-au format;
- c. *urme – materie* fiind oferite de cantități de materie care au legătură cu comiterea faptei. Ca exemplu amintim fragmente de material lemnos desprinse în urma acțiunii unui corp contondent din lemn sau din acțiunea unui corp tăietor asupra unui material lemnos, fibre de material textil, granule etc.
- d. *urme tipice* care sunt ca rezultat al unei acțiuni cu caracter stereotip dinamic care se exteriorizează într-o formă sau element concret, cum ar fi: scrisul, vocea, mersul, deprinderi manuale (facerea nodurilor, mânăuirea unor instrumente de vopsit, tăiat etc.).

Conținutul principal al probațiunii cu ajutorul identificării criminalistice constă în detașarea obiectului sau persoanei implicate în fapta cercetată dintr-un ansamblu nedeterminat de obiecte sau persoane posibile. Scopul final îl constituie individualizarea persoanei (infractor, victimă, martor, tănuitor etc.), fie direct, după urmele lăsate de părți ale corpului, fie indirect, prin intermediul obiectelor. În cazul în care obiectul servește ca mijloc de descoperire a posesorului, de exemplu

instrumentul cu care s-a comis infracțiunea, identificarea criminalistică este o *etapă intermediară* a procesului general de identificare criminalistică.

4.3. Pregătirea și dispunerea expertizelor criminalistice

Prin expertiză sunt evaluate și interpretate urme prin care se pot lămuri împrejurări de fapt sau fapte care au legătură cu cauza cercetată. Tot prin expertiză chiar și în timpul evaluării unei urme se pot descoperi noi urme care evaluate și coroborate cu alte elemente de probațiune pot aduce unele lămuriri organelor judiciare care au dispus expertiza.

Pregătirea în vederea dispunerii expertizelor impune desfășurarea unor activități preliminare cum ar fi:

- a. analiza necesității și utilității dispunerii expertizei;
- b. pregătirea materialelor care vor fi supuse examinărilor;
- c. formularea întrebărilor;
- d. stabilirea instituției sau experților care urmează să execute lucrarea;
- e. emiterea actului prin care se dispune efectuarea expertizei.

4.4. Analiza necesității și utilității dispunerii expertizelor criminalistice

Pentru ca urmele și mijloacele materiale de probă să aibă valoare probantă în cauza cercetată este necesar ca acestea să fie analizate, evaluate și interpretate în vederea obținerii de maximum de informații cu privire la condițiile, modul de operare și persoanele care u participat la comiterea infracțiunii, în scopul aflării adevărului.

Oricât ar fi de dotate, organele judiciare nu dețin mijloace tehnice și cunoștințe de specialitate prin care să poată valorifica urmele și mijloacele materiale de probă. După analizarea temeinică a necesității și utilității unei expertize în vederea asigurării valorificării științifice a urmelor și mijloacelor materiale de probă expertiza poate fi dispusă atât în faza de urmărire penală cât și în cea de judecată.

4.5. Pregătirea materialelor care vor fi supuse examinărilor

Mijloacele materiale de probă și urmele ce urmează a fi expertizate sunt verificate de către organele judiciare pentru autenticitatea acestora și pentru a se asigura că în procesul de prelevare – conservare au fost respectate regulile criminalistice pentru ca acestea să nu sufere modificări.

Cu prilejul cercetării la fața locului sau a perchezițiilor sunt constatate urme și mijloace materiale de probă care nu pot fi ridicate sau prelevate (urme de frânare sau derapare în cazul unui accident rutier, urme de destratificare – zgâriere a carosabilului etc.) care alături de cele relevate sunt descrise amănunțit în procesele verbale astfel încât să poată fi recunoscute. Organele judiciare verifică din punct de vedere al corectitudinii descrierile din procesele verbale cât și din punct de vedere al relevanței pe care acestea o prezintă vis a vis de cercetarea cauzei. În cazul unor expertize criminalistice cum ar fi cele grafice, organele judiciare pot cere furnizarea de înscrisuri pentru comparații, documente de arhivă, fotografiile etc. care sunt înaintate odată cu materialele litigioase. nu în toate genurile de expertiză organele judiciare pot furniza materiale de comparație amintim în acest sens expertizele balistice în care tragerile experimentale trebuie să fie executate numai de specialiști, expertizele vocii și a vorbirii în care înregistrările trebuie să fie făcute de specialiști cu un anumit tip de aparate și în camere izolate fonic, expertiza

dactiloscopică în care prelevarea impresiunilor de comparație (palmare sau plantare) trebuie făcută de personal instruit și cu o tehnică specializată etc.³².

Materialele supuse expertizei trebuie să fie în cantitate suficientă și de o calitate care să poată sluji scopului propus, atribute asupra cărora se poate pronunța numai expertul care dacă este nemulțumit se poate adresa organului judiciar care a dispus expertiza pentru completarea lor.

4.6. Formularea întrebărilor

Întrebările la care trebuie să răspundă expertiza se realizează în raport cu obiectul și genul acesteia în funcție de posibilitățile tehnico – științifice existente.

Cerințele care trebuie să le îndeplinească întrebările adresate³³ sunt:

să se refere la obiectul expertizei și la pregătirea expertului sau specialistului;

să fie clare și precise pentru a-i da specialistului posibilitatea de a înțelege sarcinile ce-i revin;

să fie formulate astfel încât să oblige la un răspuns cert (pozitiv sau negativ);

să aibă o legătură logică între ele;

să nu solicite expertul să facă aprecieri cu privire la încadrarea juridică, forme de vinovăție, ori să-l oblige să rezolve sarcini care intră în competența organului de cercetare penală cum ar fi: ridicări de înscrisuri, ascultări, reconstituiri, cercetări la fața locului etc.

4.7. Stabilirea instituției sau experților care urmează să execute lucrarea

³² N. Zamfirescu – *Logica cercetării criminale* – Editura PrintEuro Ploiești, 2002, pag. 69

Expertizele criminalistice se efectuează în cadrul instituțiilor de specialitate, organul judiciar se adresează acestora, urmând ca stabilirea experților sau specialiștilor cărora le este încredințată efectuarea lucrării să o facă conducătorul unității respective.

În cazul altor expertize cum ar fi cele contabile, tehnice ș.a. experții care vor efectua lucrarea sunt desemnați de către organul judiciar. În acest caz organul judiciar se adresează Serviciului Central pentru Expertize Contabile, Biroului Central pentru Expertize Tehnice, urmând să solicite recomandarea experților care pot să efectueze lucrarea. Dintre cei recomandați sunt numiți unul sau mai mulți experți în funcție de complexitatea problemelor ce fac obiectul expertizei, ale căror nume sunt comunicate instituției care i-a recomandat.

După numirea experților, organul judiciar cheamă experții și părțile pentru a le face cunoscut obiectul expertizei, precum și întrebările la care aceștia trebuie să răspundă. De asemenea, aduce la cunoștința părților că au dreptul să facă observații cu privire la întrebările formulate, că pot cere modificarea sau completarea lor și recomandă câte un expert care să participe la efectuarea expertizei.

Participarea expertului recomandat de parte nu era posibilă până în anul 2000 când lucrările erau efectuate în cadrul instituțiilor de specialitate. Expertiza criminalistică a suferit modificări odată cu adoptarea Ordonanței de Guvern nr. 74/2000 din 24 august 2000. Acest act normativ a fost adoptat întrucât “Curtea Constituțională” a constatat că dispozițiile art. 120 alin. 5 din Codul de procedură penală, în vigoare la acea dată³⁴, contravin prevederilor art. 24 alin. 1 din Constituție potrivit căroră “Dreptul la apărare este garantat”. Anterior a fost instituită această posibilitate în ce privește expertiza medico – legală, prin prevederile art. 28 din Ordonanța Guvernului României nr. 1/2000.

³³ R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniță – *Expertizele mijloc de probă în procesul penal* – Editura Tehnică, București, 2000, pag. 34

³⁴ art.120 alin. 5 a fost abrogat prin Legea nr. 281/2003, publicată în M.Of. nr. 468 din 1 iulie 2003

Prin adoptarea ordonanțelor prezentate este asigurată garantarea dreptului la apărare prin posibilitatea pe care părțile o au de a-și alege un expert pe care să-l recomande pentru a participa la efectuarea expertizelor criminalistice pe lângă experții oficiali din cadrul laboratoarelor de criminalistică.

4.8. Instituțiile specializate în expertize criminalistice, cadrul de reglementare

În prezent în țara noastră sistemul expertizelor criminalistice se prezintă după cum urmează:

Institutul Național de Expertize Criminalistice înființat prin Hotărârea Guvernului României nr. 368/1998 care este subordonat Ministerului Justiției, prin reorganizarea Laboratorului Central de Expertize Criminalistice, care s-a desființat.

În subordinea I.N.E.C. București funcționează Laboratoarele interjudețene de Expertize Criminalistice București, Cluj, Iași și Timișoara.

Lucrările care se efectuează în cadrul Institutului Național de Expertize Criminalistice și în aceste laboratoare, în conformitate cu prevederile art. 3 din Hotărârea Guvernului României nr. 368/1998 și art. 3 alin. 1 din ordonanța nr. 441/C/1999 a ministrului Justiției sunt următoarele:

- expertiza scrisului, semnăturii, a documentelor și de tehnica actelor;
- expertiza documentelor stocate în format electronic (I.T.);
- expertiza bancnotelor, monedelor metalice, titlurilor de credit public, cec-urilor, precum și a titlurilor de orice fel pentru efectuarea plăților;
- expertiza urmelor digitale, palmare și plantare;
- expertiza urmelor lăsate de ființe și obiecte;

- expertiza armelor de foc și a munițiilor;
- expertiza fizico – chimică a probelor materiale;
- expertiza urmelor biologice;
- expertiza accidentelor de trafic și a pneurilor;
- expertiza incendiilor și exploziilor;
- expertiza accidentelor de muncă;
- expertiza vocii și a vorbirii;
- expertiza fotografiilor și a înregistrărilor video;
- expertiza balistică, a armelor care nu fac obiectul expertizelor medico – legale;
- expertiza traseologică;

În Institutul Național de Expertize Criminalistice și în cadrul laboratoarelor interjudețene sunt încadrați experți criminaliști numiți și atestați pentru drept de semnătură de comisia desemnată de directorul I.N.E.C. Experții criminaliști își desfășoară activitatea în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală (art. 54, 118 – 127) și potrivit legii sunt experți oficiali.

Potrivit art. 1 alin 2 din Ordonanța Guvernului României nr. 74/2000, “la efectuarea expertizelor criminalistice de către experți oficiali, pot participa și experți numiți de organele judiciare, la cererea părților și recomandați de acestea, autorizați în condițiile prezentei ordonanțe a Guvernului”.

Calitatea de expert criminalist autorizat, pentru genurile de expertiză criminalistică, se dobândește prin susținerea unui examen organizat de Ministerul Justiției, în fața unei comisii formate din reprezentanți ai instituțiilor în domeniul specific genului de expertiză, în funcție de specialitatea pentru care se candidează.

Activitatea de expert criminalist autorizat se poate exercita individual sau în societăți comerciale constituite conform legii acre au ac obiect de activitate participarea la expertize criminalistice.

4.9. Emiterea actului prin care se dispune efectuarea lucrării

Organul de urmărire penală va dispune efectuarea unei expertize prin *rezoluție motivată* cu excepția expertizelor contabile și tehnice care se dispun prin *ordonanță*. Instanța de judecată va dispune efectuarea unei expertize prin *încheiere*.

Expertul va lua la cunoștință de conținutul dosarului, cu încuviințarea organului judiciar și în măsura în care materialele din dosar prezintă interes în vederea soluționării problemelor dispuse. Cu aprobarea organului judiciar, expertul poate solicita materiale suplimentare cum ar fi: scripte de comparație (în cazul expertizei grafice), piese de comparație, va efectua reproduceri de urme pentru comparație (în expertiza traseologică, balistică ș.a.) și poate solicita organului judiciar ca în prezența acestuia să facă o recunoaștere a locului pentru obținerea de informații utile sau poate solicita explicații părților.

4.10. Raportul de expertiză criminalistică

Activitatea desfășurată de expert se finalizează cu un document numit *Raport de expertiză* urmat de tipul expertizei dispuse (tehnică, contabilă, medico – legală, criminalistică etc.).

Reglementările generale de întocmire a raportului de expertiză sunt precizate în Codul de procedură penală la art. 123³⁵. În principal acesta este alcătuit din trei părți și anume: preambul, constatări și concluzii. La aceste trei părți mai pot fi adăugate *observațiile preliminare și anexe*.

³⁵ Ministerul Justiției – *Codul de Procedură Penală* – Editura All Beck, București 2003, pag. 47

- a. **Preambulul** sau partea introductivă conține date generale cum ar fi: instituția în cadrul căreia s-a efectuat expertiza, numele expertului (experților), numărul dosarului cauzei, instituția sau organul care a dispus efectuarea lucrării și actul prin care aceasta s-a solicitat, numele părților, obiectul expertizei și obiectivele sau altfel spus întrebările la care trebuie să răspundă expertul.
- b. **Observațiile preliminare**, reprezintă un capitol în care expertul precizează anumite aspecte privitoare la obținerea unor materiale, date sau informații, limitele de competență (prin același act de dispunere a unei expertize pot fi adresate întrebări care depășesc limitele de competență ale expertului)³⁶ ;
- c. capitolul **constatări** care cuprinde o descriere clară precisă și concretă a materialelor examinate, a metodelor folosite (fără a intra în detalii de strictă specialitate), a explicațiilor părților și a stărilor de fapt reieșite din probatoriu. În această parte a raportului se include în mod obligatoriu o parte demonstrativă prin care expertul justifică modul în care a obținut reperele și coordonatele care într-o înlănțuire logică duc la o concluzie.
- d. **concluziile** raportului de expertiză reprezintă partea finală și totodată încununarea eforturilor depuse pe parcursul efectuării expertizei în cauză, oferind răspunsuri cu privire la întrebările adresate. În baza rolului activ al expertului acesta poate adăuga răspunsuri în partea finală asupra unor aspecte asupra căruia nu a fost întrebat dar pe care le-a descoperit pe parcursul efectuării expertizei și care pot sluji cauzei și lămuresc anumite stări de fapt pe baza cărora organele judiciare pot lua o decizie corectă.
- e. **anexele** reprezintă pagini în care sunt executate schițe, desene, fotografii, hărți etc. ce au fost executate pe parcursul efectuării expertizei și care nu au fost inserate pe parcursul redactării raportului de expertiză. Ca și

³⁶ A. Frățilă, A.D. Vasilescu – *Concluzia raportului de expertiză criminalistică* – Editura Continent XXI, București, 2001, pag. 42

observațiile preliminare această parte nu este obligatorie ținând de specificul fiecărei expertize în parte.

Raportul de expertiză trebuie redactat clar, fără formulări ambigue sau care lasă loc la interpretări, evitându-se folosirea expresiilor excesiv de tehnice întrucât să nu uităm, raportul nu se adresează unor persoane de specialitate. Totodată, metodele folosite, formulele aplicate și algoritmul de lucru trebuie explicate clar întrucât la solicitarea unei noi expertize organele judiciare vor lua în considerare aspectele analizate de experți.

Concluziile raportului de expertiză reprezintă capitolul cel mai scurt care răspunde concret întrebărilor adresate printr-o formulare clară fără echivoc, să nu reia argumentările de pe parcursul capitolelor anterioare. În formularea concluziei trebuie adoptat un stil clar, în care alăturările de termeni sau de sintagme să nu se preteze la confuzii³⁷.

Concluziile pot fi:

- a. *certe* în care răspunsul este pozitiv sau negativ;
- b. *de probabilitate* prin care în funcție de argumentările făcute pe parcursul raportului de expertiză se stabilește și gradul de probabilitate (mare sau mică) al concluziei;
- c. *de imposibilitate de rezolvare a problemei* în care expertul din motive bine întemeiate nu poate da un răspuns la întrebarea adresată.

4.11. Suplimentul de expertiză

Organele judiciare care au dispus expertiza poate dispune efectuarea unui *supliment de expertiză* într-una din următoarele situații:

³⁷ A. Frățilă, A.D. Vasilescu – *Concluzia raportului de expertiză criminalistică* – Editura Continent XXI, București, 2001, pag 40

- a. expertul a omis să răspundă unor întrebări;
- b. răspunsurile date nu sunt complete;
- c. după efectuarea expertizei s-au descoperit noi împrejurări care au legătură cu obiectul acesteia;

Suplimentul de expertiză este recomandat să fie efectuat de către același expert întrucât cunoaște bine aspectele legate de problema pusă în discuție.

Pe lângă suplimentul de expertiză se mai pot ivi situații în care organul judiciar care a dispus efectuarea lucrării are anumite neclarități și solicită ***lămuriri suplimentare*** la raportul de expertiză. Aceste lămuriri constau în explicații care pot fi adresate în scris sau direct verbal și se referă la:

- metodele folosite în cursul examinărilor;
- procedeele tehnice și aparatura;
- datele obținute și expresiile întrebuințate de expert etc.

Practic sfera lămuririlor suplimentare este destul de limitată și vizează în principal probleme de metodologie, de elaborare, de prezentare a rapoartelor de expertiză, fără a se modifica obiectul inițial al acestora.

4.12. Dispunerea unei noi expertize

Aprecierea și evaluarea concluziei raportului de expertiză se face în momentul deliberării când toate probele sunt administrate și are loc evaluarea lor globală, dându-se soluția în cauza respectivă.

Există situații în care se impune efectuarea unei noi expertize, fie din oficiu, fie la cererea părții interesate. În ambele cazuri, conform art. 125 din Codul de procedură penală, dispunerea unei noi expertize trebuie să fie o măsură de elucidare

a îndoielilor pe care le are organul de urmărire penală ori instanța judecătorească cu privire la exactitatea concluziilor din raport.

Practica arătată că o nouă expertiză este solicitată atunci când se întâlnesc următoarele situații:

- argumentarea și demonstrarea sunt insuficiente ceea ce face concluzia neconvingătoare;
- concluzia este incertă, de probabilitate sau de imposibilitate a rezolvării problemei;
- când concluzia este în contradicție vădită cu alte probe administrate în cauză.

Disponerea unei noi expertize, dacă este nevoie și a altora căci legea nu le limitează numărul, se impune mai ales atunci când în cauză au fost efectuate două expertize și concluziile lor sunt contradictorii. Chiar și efectuarea unei a treia expertize nu poate avea rolul de “ arbitru “ a celorlalte două, deci nu soluționează problema pentru că este ulterioară celorlalte două. În materie de probe nu se poate admite că însumarea aritmetică rezolvă problema. Nici faptul că o expertiză este rodul activității unei comisii nu îi conferă o valoare preferențială în raport cu expertiza întocmită de un singur expert și nici o pondere mai mare în raport cu alte mijloace de probă.

Prima expertiză criminalistică se solicită la Laboratorul Interjudețean de pe raza căruia de competență se află organul judiciar. O a doua expertiză va fi solicitată la Institutul Național de Expertize Criminalistice și dacă mai este nevoie de o a treia, solicitarea va fi adresată tot Institutului Național care va dispune efectuarea expertizei de către o comisie de experți.

Teza valorii probante superioare a unei expertize nu se poate susține numai prin faptul că ea a fost efectuată de către un organ ierarhic superior primei instituții, ea fiind dată de numai de concordanța faptelor cu realitatea. Același lucru rezultă și din una din deciziile Tribunalului Suprem. “În ipoteza în care lucrările de

specialitate ce se vor efectua nu vor ajunge nici de această dată la o concluzie edificatoare, pentru instanțe, acestea vor trebui să-și însușească concluziile acelei expertize care se coroborează mai strâns cu celelalte probe efectuate, cât și cu împrejurările de fapt ale cauzei”³⁸.

³⁸ Tribunalul Suprem, Secția Civilă, decizia nr. 1403 din 27.08.1982, nepublicată.

CAPITOLUL V

GENURI DE EXPERTIZE CRIMINALISTICE

5.1. Expertiza criminalistică a accidentelor de trafic

Expertiza criminalistică a accidentelor de trafic rutier este un gen aparte de expertiză datorită faptului că prin studiul urmelor, a mijloacelor materiale de probă și a altor materiale puse la dispoziție conduce la cunoașterea faptelor și a împrejurărilor în care s-a consumat un eveniment rutier.

Uneori întrebările din partea “dispozitivă”³⁹, se referă în mod direct la stabilirea vinovăției, ceea ce depășește gradul de competență al expertului. În aceste cazuri problema poate fi abordată în două feluri:

- a) se precizează în concluziile raportului că acest aspect revine competenței exclusive a organelor judiciare;
- b) se reformulează obiectivele în baza art. 123 C.p.p.⁴⁰ având în vedere rolul activ pe care îl are specialistul⁴¹ astfel încât acest inconvenient să poată fi depășit.

Aceste situații se datorează faptului că în analiza evitabilității accidentelor de circulație, expertul are ca punct de reper legislația rutieră⁴².

Orice răspuns trebuie să se mențină în perimetrul întrebării, tipul de concluzie ideală fiind cel formulat pe principiul simetriei. Adică la o întrebare clară să se răspundă precis folosind chiar termenii întrebării⁴³.

³⁹ Ion Mircea – *Criminalistica* – Ed. Lumina Lex București 1999 – pag 315

⁴⁰ Constantin Crișu, Ștefan Crișu - *Codul penal și Codul de procedură penală* - Ed. ARGESIS Curtea de Argeș 1997

⁴¹ Adrian Frățilă, Andreea – Diana Vasilescu – *Concluzia raportului de expertiză criminalistică* – Ed. Continent XXI București – 2001 pag. 20.

⁴² O.U.G. 195/2002 și Regulamentul de aplicare al acesteia

⁴³ Adrian Frățilă, Andreea – Diana Vasilescu – *Concluzia raportului de expertiză criminalistică* – Ed. Continent XXI București – 2001 pag. 36.

5.1.1. Obiectivele expertizei criminalistice a accidentelor de trafic rutier

În cele mai multe cazuri specialiștii trebuie să răspundă la trei chestiuni esențiale pentru rezolvarea problemei:

- a.** stabilirea dinamicii producerii accidentului;
- b.** stabilirea vitezelor / vitezei (auto)vehiculului / (auto)vehiculelor;
- c.** stabilirea locului în care s-a produs impactul;
- d.** stabilirea evitabilității accidentului.

a. dinamica producerii accidentului

Dinamica producerii accidentului reprezintă “filmul” evenimentului care se poate reconstitui pe baza urmelor, a mijloacelor materiale de probă constatate în urma cercetării la fața locului, a depozițiilor administrate în cauză, a valorilor vitezelor calculate sau apreciate, în urma stabilirii locului impactului / impacturilor precum și a altor materiale administrate în cauză (ex. furtun de frână care poate fi cauza sau consecința accidentului, pelicule de vopsea, fragmente de catadioptrii sau lampă de semnalizare, cioburi de sticlă, anvelopă depresurizată care poate fi cauza sau consecința accidentului etc.).

b. viteza autovehiculului / autovehiculelor

Stabilirea vitezei de deplasare a vehiculelor în momentul premergător accidentului, în momentul impactului sau la ieșirea din impact au un caracter exclusiv tehnic și prin calculul acestor valori se pun bazele analizei evitabilității evenimentului rutier.

Unele autovehicule care transportă încărcături importante de mărfuri sau persoane, au în dotare un înregistrator care pe o diagramă din hârtie autocopiativă imprimă parametrii cu care a circulat autovehiculul respectiv, cum sunt: turația motorului, treapta de viteză și viteza propriu-zisă, toate în corelație cu durata lor pe parcursul a 24 de ore. Acest tip de diagramă mai este întâlnită sub denumirea de diagramă *tahometrică*. Chiar dacă imprimarea este de slabă calitate sau nu este vizibilă, această diagramă este studiată la microscop. Hârtia autocopiativă conține microsfere umplute cu cerneală depuse într-un strat foarte subțire, care se sparg la o presiune foarte mică și formează conturul dat de traseul pe care a oscilat acul, în situația în care acesta a fost ridicat în scopul ascunderii valorii vitezei (în fig. 1).

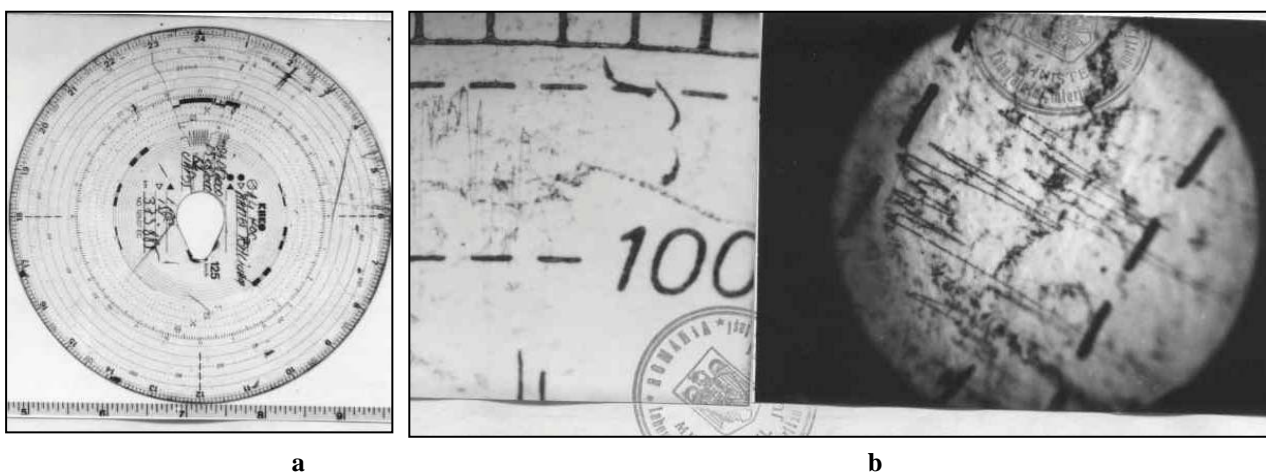

Fig. 1 a: Diagramă tahometrică slab imprimată

b: imaginea la microscop a acesteia

În momentul impactului, dacă acesta este frontal și suficient de puternic, acul vitezometrului rămâne blocat, constituind un reper cu un grad de certitudine foarte mare în calculul vitezei din momentul premergător accidentului (fig. 2).

Fig. 2 Acul vitezometrului blocat în urma unui impact frontal.

În cazul în care la fața locului s-au constatat urme de pneuri datorate frânării violente sau derapării, pentru autovehiculul creator de urme calculul vitezei se face cu ajutorul formulelor din literatura de specialitate:

$$V_a = 1,8 * t_3 * g * f_{\max} + \sqrt{\frac{26 * g * f_{\text{red}} * S_{\text{pat}}}{K_e}}$$

unde: $t_3 = s$ – durata în care frânarea ajunge la valoare constantă, raportată la coeficientul de eficiență al frânării K_e ;

$$g = 9,81 \text{ m/s}^2;$$

f_{\max} = – coeficientul maxim de aderență al pneurilor la carosabil;

f_{red} = - coeficientul redus de aderență al pneurilor la carosabil;

S_{pat} = – lungimea urmelor de frânare;

K_e = – coeficientul eficienței frânării.

În cazul derapărilor ecuația devine:

$$V_a = \sqrt{26 * g * 0,8 * f_{\max} * S_{\text{der}}}$$

Coeficientul de eficiență al frânării K_e reprezintă raportul dintre distanța practică de frânare și cea teoretică. Acest parametru depinde de tipul instalației de frânare (pneumatică sau hidraulică, cu repartitor sau fără repartitor), încărcătura autovehiculului și viteza la care s-a produs frânarea.

În unele situații, vitezele nu se pot calcula și atunci, prin considerarea altor criterii cum ar fi amplitudinea deformațiilor, distanța de aruncare a cioburilor, distanța de proiectare a victimei, pe baza unor elemente de comparație obținute pe cale experimentală (crash test, experimente judiciare, cazuistică etc.), viteza vehiculului va fi apreciată și considerată ca probabilă. Există și situații în care chiar dacă acest parametru nu s-a putut stabili, previzibilitatea unui eveniment rutier poate fi discutată pornind de la premisele unei deplasări regulamentare.

c. stabilirea locului impactului

Un loc aparte în *factum probantum* îl constituie stabilirea locului impactului. În cele mai multe cazuri declarațiile celor implicați într-un accident sunt contradictorii, fiecare prezentând o variantă favorabilă lui. În alte cazuri, pur și simplu nu există martori sau supraviețuitori. În astfel de situații, pe baza urmelor constatate și ridicate de la fața locului, având în vedere vitezele inițiale calculate sau apreciate se poate reconstitui fiecare secvență a evenimentului rutier, care puse cap la cap vor da contur dinamicii accidentului.

La locul impactului de obicei rămân primele cioburi de material plastic ce alcătuiesc lămpile de semnalizare, cioburi de far, urme de pământ desprins de sub aripi, pelicule de vopsea etc., obiecte ușoare care le-a avut victima de exemplu la un impact frontal papucul de tip șlap (fig. 3), un batic, portchei etc.

Fig. 3 Locul impactului pus în evidență de prezența papucului tip șlap în cazul unui impact frontal cu victima

Stabilirea locului impactului este de foarte mare importanță, dinamica accidentului și evitabilitatea gravitând în jurul acestui parametru.

Pentru a răspunde acestui scop este necesar studiul întregului ansamblu de urme constatate cu ocazia cercetării la fața locului.

c. stabilirea posibilităților de evitare a accidentului

Stabilirea evitabilității accidentului în expertiza criminalistică auto este o chestiune extrem de importantă deoarece analiza situației trebuie făcută prin prisma obligațiilor legale pe care le aveau de îndeplinit fiecare din participanții la trafic, fapt ce în mod eronat poate conduce la paradoxul prin care judecătorul este înlocuit de expert.

Cel mai important element în analiza evitabilității îl constituie stabilirea momentului în care a apărut starea de pericol și tipul de pericol (potențial sau iminent).

Starea de *pericol potențial* impune participanților la trafic mărirea atenției și reducerea vitezei sub limita legală maximă admisă în funcție de conjunctura traficului, starea carosabilului, condițiile atmosferice, obstacole fixe sau mobile etc. De exemplu o astfel de stare este concretizată printr-un carosabil acoperit cu polei

deoarece oricând poate surveni deraparea dacă se depășește o anumită valoare a vitezei care nu poate fi apriori precizată.

Starea de *pericol iminent* este datorată unei stări emoționale de percepție – reacție care declanșează o serie de acțiuni și manevre ce în mod normal nu ar fi fost efectuate.

Cele precizate mai sus se reflectă în concluzia raportului de expertiză prin formulările distincte ale posibilităților de *prevenire* și a celor de *evitare* a producerii accidentului.

Posibilitățile de prevenire ale producerii unui accident reprezintă totalitatea manevrelor și a măsurilor pe care un participant la trafic este obligat să le efectueze din momentul în care pentru el s-a declanșat o *stare de pericol potențial*

Posibilitățile de evitare ale producerii unui accident reprezintă totalitatea măsurilor și manevrelor pe care un participant la trafic este obligat să le efectueze din momentul în care pentru el s-a declanșat o *stare de pericol iminent*.

Pentru a ilustra vom folosi un exemplu ipotetic prin care un pieton adult s-a angajat prin loc neamenajat în traversarea carosabilului de la stânga la dreapta potrivit direcției de deplasare a autovehiculului. Pentru conducătorul auto s-a declanșat o *stare de pericol potențial* deoarece pietonul se poate opri pe axul imaginar al drumului lăsând autovehiculul să treacă după care să-și continue traversarea. Starea de pericol este în acest caz una potențială întrucât pietonul poate să nu se oprească sau după ce s-a oprit pe axul drumului pentru un moment scurt, să-și reia traversarea. În momentul în care pietonul respectiv pătrunde în culoarul de deplasare al autovehiculului pe o traiectorie care o intersectează pe cea a mașinii, pentru conducătorul auto se declanșează o *stare de pericol iminent*. Manevrelor pe care le poate efectua șoferul pentru a evita accidentul sunt frânarea energică sau ocolirea. În funcție de viteza autovehiculului din momentul premergător accidentului, se pot stabili posibilitățile tehnice de evitare.

5.2. Expertiza criminalistică a scrisului și semnăturii

Scrierea reprezintă prima posibilitate de comunicare prin care se transmit informații unui număr mare de persoane fără ca acestea să fi luat vreodată contact. Pentru ca acest lucru să fie posibil este necesar ca persoanele respective să fi parcurs o perioadă minimă de instruire în care învață scrierea.

În timpul scrierii cantitatea de informații pe care scriptorul o schimbă cu mediul este prelucrată în principal cu ajutorul a trei simțuri: văzul, auzul și pipăitul. La toate acestea se mai poate adăuga simțul estetic sau al proporției, prin care scriptorul aranjează textul în pagină (apărut ulterior nevoii de a încadra textul într-un anumit spațiu, suportul pe care era așezat fiind limitat și relativ scump sau greu de procurat) pe rânduri, dublat de grija pentru lizibilitate. Complexitatea procesului de comunicare prin scris este susținută de faptul că dacă prin dialog ce poate fi însoțit de gesticulări, mimică, imagine, acesta dispune de variate resorturi prin care se poate transmite o cantitate mare de informații, scrierea beneficiază de un ansamblu redus de posibilități și oarecum rigid.

Asupra deprinderii executării semnelor grafice sunt exercitate permanent influențe de ordin mental, dictate de concentrarea atenției scriptorului asupra executării corecte a semnelor grafice, conținutului exprimat, ortografiei, punctuației, corectitudinii exprimării ș.a. precum și influențe de ordin mecanic dictate de tipul instrumentului scriptural, tipul suportului pe care se execută scrierea, modul de interacțiune dintre suportul grafic și materialul de scriere, suportul pe care este așezat materialul pe care se execută scrierea, poziția în timpul scrisului, starea psihică sau de oboseală a scriptorului etc.

În condiții obișnuite, în timpul perioadei de învățare, prin reacția feed – back și prin exersări repetate datorită complexității mecanismului psiho – fizic, pe parcurs se formează deprinderi care conferă scrisului *caracterul de individualitate* exprimat prin:

- a. particularitățile caracteristicilor de ansamblu;
- b. particularitățile caracteristicilor de detaliu⁴⁴.

Una din probele materiale administrate în justiție poate fi și proba cu înscrisuri, cel mai adesea în cauzele civile, dar uneori și nu în puține situații, înscrisurile pot servi pentru identificare, scrisul reprezentând din punct de vedere criminalistic o urmă de o factură aparte.

Particularitatea expertizei scrisului constă în faptul că niciodată două texte ale aceleiași persoane chiar dacă au fost scrise la scurt timp unul după altul, în aceleași condiții, prin suprapunere nu vor coincide perfect ca în cazul urmelor papilare sau a celor lăsate de obiecte.

Identificarea după scris este posibilă datorită a două proprietăți fundamentale ale scrisului:

- a. individualitatea;
- b. stabilitatea relativă a scrierii⁴⁵.

Aceste proprietăți sunt determinate în mod nemijlocit de particularitățile anatomo – fiziologice, reflexele condiționate, stereotipul dinamic (încercarea de a scrie cu mâna un text concomitent cu rotirea piciorului în sensul acelor de ceasornic, va fi soldată de un eșec), starea psihică și gradul de instruire⁴⁶.

Procesul educativ este deosebit de important, acesta acționând cel mai puternic asupra scrisului. Oamenii de știință care studiază paradigmele procesului educațional fac o disociere între *învățarea de menținere* și *învățarea inovatoare*⁴⁷. Sistemele sociale tradiționale adoptă un tip de *învățare de menținere* care pune accentul pe achiziția de metode și reguli fixe, pentru a putea face față unor situații

⁴⁴ Ionescu L.– op. cit. pag.39

⁴⁵ Ionescu L., 1973, *Expertiza criminalistică a scrisului*, – Ed. Junimea – Iași — pag.16

⁴⁶ Sandu D., 1977, *Falsul în acte* – Ed. Dacia Cluj – Napoca – pag.25

⁴⁷ Botkin J., Elmandjira M., Malita M., 1981, *Orizontul fără limite al învățării*, Ed. Politică, București pag. 71

cunoscute și recurente. Pentru indivizii care trec prin șocuri existențiale, schimbări, înnoiri, rupturi, este nevoie de așa numita **învățare inovatoare**.

Expertiza scrisului se bazează pe postulatele fundamentale ale oricărei metodologii construite după dezideratele tuturor științelor:

1. principiul identității – orice cunoștință definită, rămâne identică cu sine însăși pe tot parcursul sistematizării științifice;

2. principiul contradicției și negației – într-o unitate logică, o cunoștință rămâne identică cu sine și nu poate fi alăturată negației sale;

3. principiul tertului exclus – între o afirmație și negația sa nu poate fi loc pentru a treia afirmație;

4. principiul rațiunii suficiente – exprimă logica lucrurilor și fenomenelor de a fi așa cum sunt și nu altfel⁴⁸.

Caracteristicile de **ansamblu** și cele de **detaliu** sunt analizate în corelație una cu alta, în modul lor de succesiune și combinare. Dacă separat ele se pot găsi la mai mulți scriitori, cum ar fi în situații de conviețuire în care influențele glisează de la tată la fiu^{49,50}, între frați⁵¹, între soți⁵², **analizate într-un tot unitar ansamblul lor va desemna o singură persoană și numai una**⁵³.

5.2.1. Expertiza criminalistică a scrisului

Scrisul, ca reprezentare grafică, întrunește o serie de caracteristici de factură aparte deoarece prin scris trebuie avut în vedere că autorul nu convertește în semne specifice sunete, cuvinte, semne convenționale ci în cele mai multe cazuri transmite

⁴⁸ Frățilă A., Constantin R., 2000, *Expertiza grafică și raționamentul prin analogie*, Ed. Tehnică, București, pag. 11

⁴⁹ Sandu D., op. cit. pag. 57

⁵⁰ Frățilă A., Pășescu Gh., 1997, *Expertiza criminalistică a semnăturii*, Ed. Național, București, pag. 21

⁵¹ Stoiculescu Gh., *Examinarea criminalistică a scrisului de mână la gemeni*, Criminalistica – anul I nr. 5 nov. 1999 pag. 23, anul II nr. 1 ian 2000, pag. 28

⁵² Frățilă A., Pășescu Gh. op. cit. pag. 22

o cantitate de informații. Pentru publicul larg acestea reprezintă un transfer de cunoștințe, stări de spirit, avertismente, încunoștințări etc. Întotdeauna această manieră modernă de comunicare transmite o cantitate de informații inaccesibile sau mai bine zis invizibile publicului larg.

De exemplu expertii în grafologie analizând scrisul unei persoane pot alcătui un profil psihologic sau se pot pronunța asupra modului cum anumiți factori de mediu au contribuit la acțiunile acesteia pe moment (spaima, starea de beție, intoxicațiile cu diferite substanțe, stresul etc.) sau în decursul timpului (boli cronice cum ar fi parkinson, alzheimer, scleroza, leuconevraxita etc.).

Un astfel de portret, desigur diminuat substanțial în ceea ce privește puterea detalierei, poate fi uneori alcătuit și după texte tipărite, scrise la mașina de scris ori la calculator sau prin utilizarea de șabloane (litere sau cuvinte decupate, fragmente de ștampile etc.). Nu la fel stau lucrurile în ceea ce privește expertiza grafică sau grafoscopică în care este neapărat necesar ca textul analizat să fie prezentat specialistului în forma originală în care a fost realizat de autor, cu câteva mici excepții când pot fi acceptate fotocopii sau copii la indigo. Această cerință imperios necesară decurge în mod firesc din tratarea scrisului ca obiect de cercetare criminalistică.

Atât în procesele civile cât și penale, sunt acceptate ca mijloc de probă înscrisurile. În sfera dreptului civil “noțiunea de înscris este mai largă, căci proba scrisă poate fi și materializată, încorporată și într-un alt obiect material, de exemplu o scândură, o cărămidă, o înregistrare pe peliculă sau bandă de magnetofon...”⁵⁴ . Același punct de vedere se desprinde și din definiția: “În sens juridic, deci, prin înscris se desemnează consemnările făcute pe hârtie, sticlă, carton, scândură, peliculă ori bandă magnetică...”⁵⁵ .

⁵³ Ionescu L., Sandu D., 1990, *Identificarea criminalistică*, Ed. Științifică, București, pag. 30

⁵⁴ Stănescu I., Zilberstein S., 1977, *Drept procesual civil*, Ed. Didactică și Pedagogică, pag.346

⁵⁵ Beleiu Gh., 1992, *Drept civil român*, Casa de editură și presă “Șansa – S R.L., București, pag. 102

Dintre înscrisuri enumerăm: înscrisurile autentice (încheiate cu solemnitățile cerute de lege conf. art. 1171 C.civ.), înscrisurile sub semnătură privată (în care în mod necesar actul trebuie să fie semnat cu mâna de autor sau autori), testamentul olograf (care potrivit art. 859 C.civ. "...nu este valabil decât când este scris în tot, datat, și semnat de mâna testatorului.").

La art. 89, Codul de procedură penală prevede că: "Înscrisurile pot servi ca mijloace de probă, dacă în conținutul lor se arată fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului."

Din cele arătate se poate deduce că orice tip de act produce anumite consecințe juridice în funcție de autenticitatea semnăturilor aplicate.

Există și cazuri speciale în care autorul nu contestă paternitatea semnăturii însă contestă conținutul actului care fie a suferit modificări fie nu a existat (semnături date în alb).

Consecințele juridice care decurg din alterarea unui înscris sau contrafacerea unei semnături, pe lângă nulitatea actului în cauză impun tragerea la răspundere a celui care a executat falsul și a celui care s-a folosit de el, care de cele mai multe ori este una și aceeași persoană.

Scrisul poate fi definit prin două tipuri de caracteristici⁵⁶:

1. caracteristici generale sau particularități de ordin general;
2. caracteristici speciale sau particularități de ordin special.

5.2.1.1. Caracteristicile generale ale scrisului

Aceste caracteristici privesc scrisul ca ansamblu iar cuvântul general nu are înțelesul obișnuit ci se referă la particularitățile de ordin general ale unui scris.

⁵⁶ Ionescu L. op. cit. pag. 70

Particularitățile de ordin general nu pot fi concepute în afara deprinderilor grafice personale și deci au o putere mare de reprezentare a autorului. Prin particularitate de ordin general se înțelege o proprietate de clasă, generică, care luată separat poate fi întâlnită la scrisul mai multor persoane.

Stabilirea corectă a caracteristicilor generale ale unui scris echivalează cu o definire a acestuia, ceea ce poate fi folosit pentru alegerea corectă atunci când sunt cercetate mai multe scrisuri simultan. De exemplu dacă o scrisoare de amenințare prezintă un scris evoluat, atunci vor fi excluse din cercul de bănuți persoanele a căror scris pus la dispoziție este inferior.

De obicei falsificatorii se concentrează asupra aspectului constructiv al literelor fixând mai puțin atenția asupra caracteristicilor generale cu excepția celor care prezintă un grad de aparență mai mare or tocmai ansamblul tuturor caracteristicilor generale individualizează pe autor.

5.2.1.2. Caracteristicile particulare ale scrisului

Caracteristicile particulare al scrisului privesc modul cum scriitorul realizează anumite caractere grafice, modul de începere – cu buclă, croșet, înmelcuire etc. de exemplu la litera “c”, modul cum se realizează trecerea de la litera “t” la “i” de exemplu, prin legarea acesteia din urmă de bara celei dintâi, modul de plasare a semnelor diacritice etc. Toate aceste elemente particulare scriitorul le păstrează chiar dacă după părerea lui va adopta un scris “diferit” încercând să-i modifice mărimea, înclinația, gradul de evoluție. Falsificatorii pierd din vedere detaliile de ordin particular sau general. Astfel dacă la începutul unei fraze scrisul pare diferit, pe măsură ce acestea crește ca întindere relevă caracteristici specifice individualizatoare atât de ordin general cât și de ordin particular. În consecință expertul nu va disocia cele două caracteristici.

5.2.2. Expertiza criminalistică a semnăturilor

5.2.2.1. Semnătura, importanța și rolul ei în procesul judiciar

În sensul concret al cuvântului *semnătură*, aceasta (iscălitura) reprezintă grafismul prin care titularul ei atestă faptul că a luat cunoștință despre un act sau își exprimă acordul cu privire la conținutul acestuia ori este autorul acestuia, noțiunile putând coexista fără a se exclude⁵⁷. În sens figurat, semnătura poate reprezenta un mod de acțiune, un stil arhitectonic, un mod de exprimare etc. Indiferent de modul în care este folosit cuvântul semnătură, acesta are o singură finalitate și anume aceea de a specifica sau stabili o identitate.

Din cele de mai sus rezultă importanța semnăturii și posibilitățile largi care le oferă pentru certificare fapt ce explică amploarea răspândirii ei în toate sectoarele vieții sociale și de activitate.

5.2.2.2. Semnătura ca obiect al cercetării criminalistice

În sistemul probațiunii judiciare importanța semnăturii impune necesitatea verificării autenticității acesteia și în cazul unei contrafaceri, identificarea celui care a executat grafismul.

Iscălitura fiind un element de autentificare, nu este întotdeauna literală, scopul ei nefiind acela de a comunica identitatea persoanei. Prin particularitățile generale și individuale de execuție, semnătura devine un mijloc de identificare a autorului.

Ca și scrisul obișnuit, semnătura urmează un proces de evoluție până la un anumit moment când se detașează cu ușurință ca grafism independent, evoluția

⁵⁷ Ionescu L., op. cit. pag. 226

producându-se separat, în unele cazuri procesul fiind mai rapid decât restul scrisului.

Factorii care determină o formare și evoluare separată a semnăturii față de scrisul aceleiași persoane sunt:

- alcătuirea dintr-un grup restrâns de litere care se repetă în aceeași formă;
- viteza de execuție este mai mare ceea ce va duce la simplificare, prin reducerea numărului de litere;
- frecvența de utilizare mai mare decât a scrisului obișnuit;
- dorința de personalizare și cea de a o face inimitabilă, prin care autorul introduce elemente artificiale fanteziste sau caractere stenografice care prin descifrare pot face posibilă aflarea datei, a prenumelui, orașul etc.

5.2.2.3. Întrebările la care trebuie să răspundă expertiza criminalistică a semnăturii

Atunci când este dispusă o expertiză criminalistică a unei semnături, aceasta trebuie să lămurească două aspecte esențiale:

1. dacă semnătura în litigiu este autentică;
2. cine a executat semnătura.

Deseori, în cauze civile, examinarea se oprește la prima fază, instanța pronunțându-se asupra valabilității actului. Tot la această fază, în mod logic, se oprește examinarea atunci când se ajunge la concluzia că semnătura în litigiu aparține persoanei în numele căreia a fost dată deci s-a stabilit autenticitatea.

Odată stabilită neautenticitatea semnăturii, expertul poate trece la analiza comparativă a semnăturilor pentru a stabili autorul falsului.

Procedul de contrafacere a unei semnături prezintă un aspect mai puțin important în afară de situațiile în care acesta coroborat cu alte mijloace de probă poate duce la stabilirea adevărului. De exemplu o semnătură contrafăcută prin copiere cu ajutorul unui clișeu sculptat sau serigrafic (sită), nu va putea oferi indicii asupra autorului decât în cazul în care în urma unei percheziții, organul de urmărire penală a găsit clișeul respectiv asupra bănuțitului sau într-un loc unde acesta avea acces sau chiar l-a ascuns.

5.3. Expertiza criminalistică fizico – chimică

Expertiza criminalistică fizico – chimică a început să aibă o solicitare tot mai mare aceasta datorându-se atât conjuncturii sociale cât și apariției de noi acte normative în sistemul legislativ românesc⁵⁸.

Principalele probleme cu care se confruntă specialiștii sunt:

1. stabilirea naturii urmei sau substanței;
2. determinarea caracteristicilor fizico – chimice;
3. stabilirea faptului dacă proprietățile ori caracteristicile fizico – chimice ale unei urme sau eșantion analizat sunt aceleași cu cele ale unui eșantion pus la dispoziție pentru comparație.

Acest gen de expertiză urmează să răspundă întrebărilor formulate de organul judiciar care a dispus-o⁵⁹ stabilind o apartenență generică a substanței respective⁶⁰. Concluziile raportului de expertiză⁶¹, pe lângă răspunsul adresat la

⁵⁸ L 137/1995, Decretul Consiliului de Stat nr. 466/1979, OUG nr. 78/2000, H.G. 95/2003, H.G. 92/2003, OUG 200/2000, L 451/2001 HG 490/2002, L 293/2002, L 360/2003

⁵⁹ I. Mircea, *Criminalistica*, Editura Lumina Lex, București 1999, pag. 316

⁶⁰ L. Ionescu, D. Sandu, *Identificarea criminalistică*, Editura Științifică, București 1990, pag. 112

⁶¹ C. Suci, *Criminalistica*, Editura Didactică și Pedagogică, București 1972, p 573

întrebările formulate⁶², trebuie să conțină și aspecte lămuritoare prin care organul judiciar să poată face încadrarea corectă a faptei⁶³.

Cele mai simple situații sunt reprezentate de stabilirea naturii substanței trimise pentru expertiză. Odată stabilită natura substanței: toxică, corosivă sau caustică, deosebit de important este de analizat și prezentat gradul de pericol pe care aceasta îl reprezintă în conformitate cu normele legale în vigoare. Mai precis, o substanță chiar dacă face parte din categoria celor de mai sus, dacă este ambalată, etichetată, manipulată, transportată, depozitată și asigurată corect, potențialul periculos al acesteia devine aproape nul.

Analizele sunt efectuate cu aparatură de mare sensibilitate fiind folosite metode prin care urme de substanțe, în cantități extrem de reduse pot fi identificate. Dintre aceste metode amintim cromatografia în strat subțire, gaz cromatografia, spectrometria IR sau UV – VIS etc.

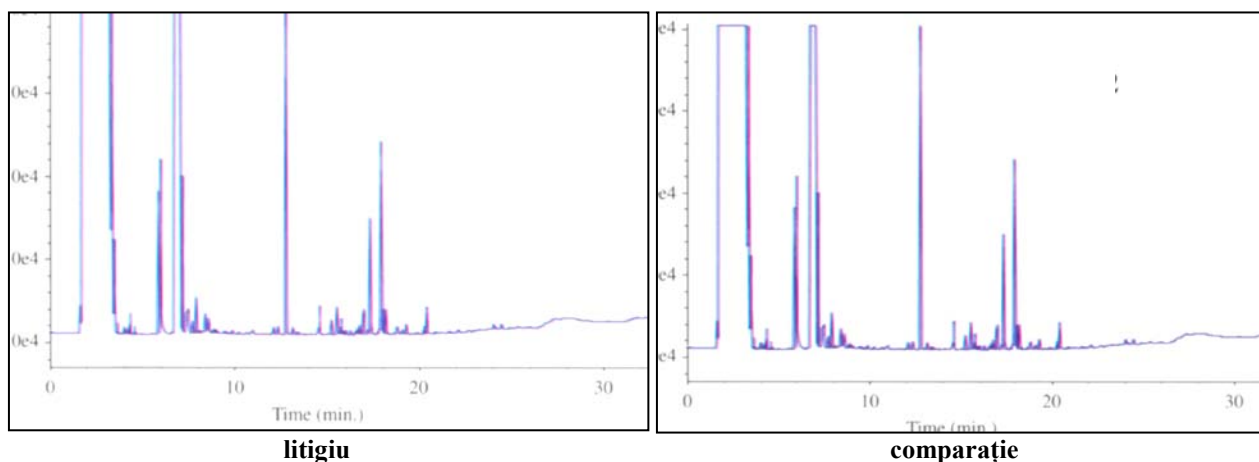

Fig. 4 Aspectul cromatogramelor obținute la analiza unui pesticid

⁶² L. Ionescu, D. Sandu, *op. cit.* pag.197

⁶³ A. Frățilă, A. Vasilescu, *Concluzia raportului de expertiză criminalistică*, Editura Continent XXI, București, 2001, pag. 36

5.4. Expertiza criminalistică traseologică

Prin acest gen de expertiză sunt analizate urmele lăsate de diferite obiecte care au fost folosite în mod direct sau indirect la comiterea unei infracțiuni.

De exemplu în urma percheziției a fost ridicat un topor care prezenta pe coada de lemn urme de sânge. Pentru a putea ști dacă acest obiect a fost folosit la uciderea persoanei în cauză, s-au creat urme de comparație ale tăișului într-o bucată de săpun care au fost analizate vis a vis de urma lăsată de un obiect tăietor în capul victimei⁶⁴.

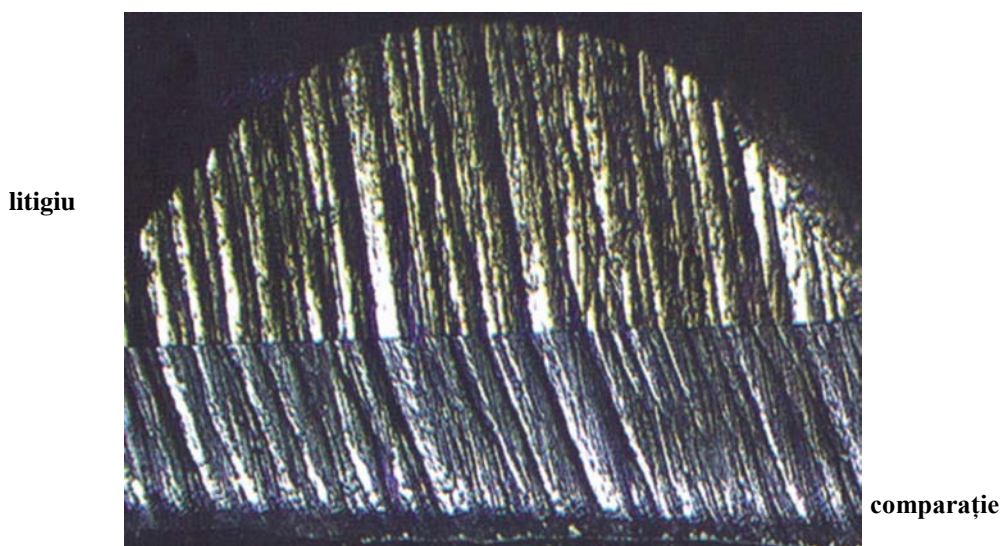

Fig. 5 Analiza strițiilor lăsate de lama toporului prin folosirea microscopului comparator

Continuitatea strițiilor a pus în evidență faptul că toporul ridicat de la locuința învinutului a fost arma folosită la săvârșirea omorului.

Ca urme indirecte, exemplificăm urmele lăsate de încălțăminte autorului pe solul din grădina locuinței unde s-a comis un furt. Aceste urme au fost fixate și ridicate de la locul faptei prin executarea unui mulaj din ghips care a fost analizat comparativ cu urma lăsată de încălțăminte presupusului autor⁶⁵.

⁶⁴ Maior Constantin Racu – *Omor în Săptămâna Patimilor* – Criminalistica Nr. 4 anul II, 2000, pag. 18

Fig. 6 Analiza comparativă a elementelor de detaliu ale urmei de încălțăminte

5.5. Expertiza criminalistică balistică

Orice armă de foc sau cu aer comprimat lasă în urma tragerii pe suprafața exterioară a glonțului pe tubul și capsă cartușului urme unice, create de subansamble cum ar fi ghinturile țevei, gheara extractoare, cuiul percutor, un fel de „amprentă” caracteristică armei respective. Pentru identificarea armei se execută trageri de comparație în urma cărora se recoltează gloanțele trase și tuburile cartușelor. Acestea sunt apoi analizate la microscopul comparativ, imaginile obținute fiind cele care duc la identificarea armei folosite⁶⁶.

⁶⁵ Jan Hlavacek – *Bulletin – Institute of Criminalistics Prague* – Prague, 2001, pag.6

⁶⁶ Nicolae Văduva – *Probleme criminalistice și medico – legale ce se pot rezolva în cazul morții violente prin împușcare* – *Criminalistica*, anul IV, nr. 2, martie 2002, pag. 34.

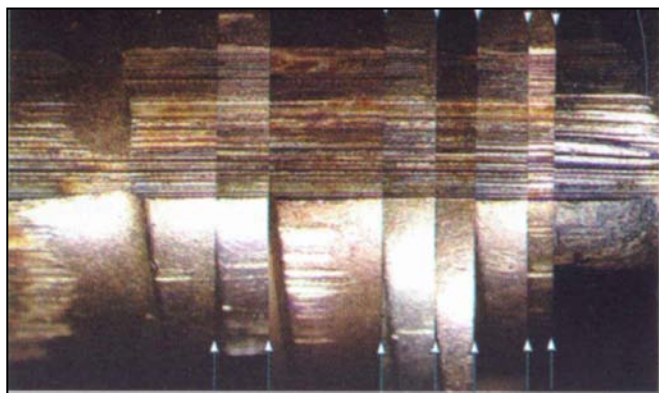

Fig. 7 Analiza comparativă a striațiilor de pe suprafața glonțului

litigiu comparație

Fig. 8 Demonstrarea continuității liniare a urmelor de percuție

Alte probleme de expertiză balistică sunt:

1. stabilirea stării de funcționare a armei; dacă percuția se putea declanșa fără apăsarea trăgaciului și în ce mod;
2. expertiza armelor de construcție artizanală și a celor atipice, stare de funcționare, muniția utilizată, eficacitate etc.
3. dacă s-a tras cu arma respectivă și vechimea tragerii;
4. din ce armă face parte piesa incriminată și dacă acesta provine de la o anumită arma;
5. dacă un proiectil și un tub au format corp comun;

6. dacă unul sau mai multe fragmente metalice provin de la un anumit proiectil și de ce tip;
7. tipul alicelor extrase din corpul victimei sau ridicate de la locul faptei și dacă au fost confecționate artizanal sau industrial;
8. cu ce fel de pulbere a fost încărcat cartușul folosit pentru tragere, după reziduurile de ardere;
9. relevarea de pe mâna trăgătorului a urmelor de tragere cum ar fi metale grele, reziduuri de ardere etc.
10. dacă lovirea țintei s-a realizat direct sau prin ricoșare;
11. poziția reciprocă a victimei și a trăgătorului;
12. dacă o armă sau un dispozitiv constituie o armă de foc în sensul dispozițiilor legale care reglementează regimul armelor munițiilor și substanțelor explozive.

5.6. Expertiza dactiloscopică

Identificarea persoanei care a lăsat o urmă digitală la locul faptei se realizează prin compararea impresiunii papilare ridicate (prin imprimare pe folio adeziv și apoi fotografiată) cu impresiunile persoanei bănuite, luate cu tuș sau de pe fișa din cartoteca de înregistrare, scoasă manual sau după formula dactiloscopică⁶⁷ sau rezultată din trierea automată cu computerul (sistemul AFIS).

Prima condiție este aducerea lor în aceeași formă de prezentare, adică ambele urme trebuie să prezinte crestele negre și șanțurile albe. Examenul comparativ se realizează pe fotografii mărite de cel puțin patru ori.

Cercetarea comportă următoarele etape:

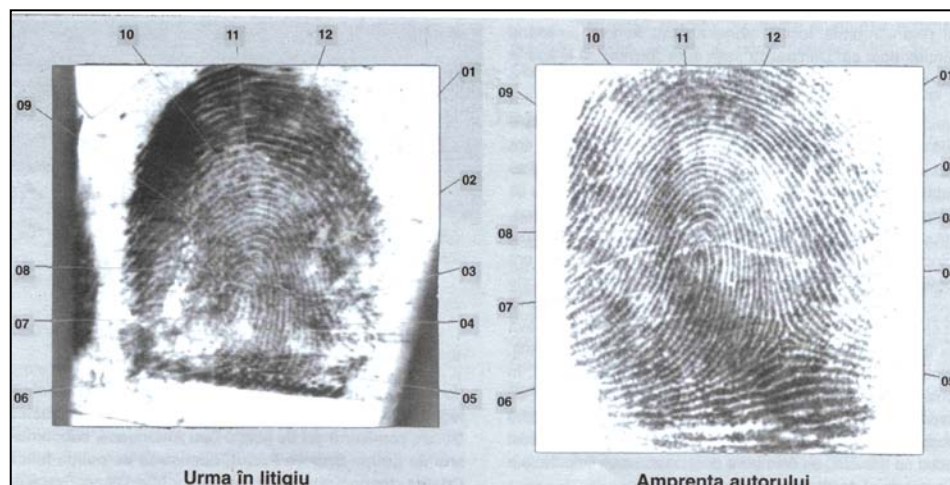
⁶⁷ Gh. Pășescu, Ion R. Constantin – *Secretele amprentelor papilare* – Editura Național, București, 1996, pag. 95

1. Stabilirea tipului și subtipului desenului papilar incriminat și, prin comparare, excluderea degetelor bănuțitului prezentând desene diferite. Se rețin pentru examinare doar cele cu desen asemănător (identificare generică).
2. Se compară configurația desenului central (nucleul), cu numărul de creste intersectate de “linia lui Galton”, forma și plasarea deltei.
3. În caz de corespondență se trece la stabilirea detaliilor (punctelor) comune. Unii recomandă ca această operație să se facă în sensul acelor de ceasornic, dar practic nu are importanță, pornindu-se de la un detaliu și mergând din aproape în aproape se caută cat mai multe detalii numărându-se liniile (crestele) care le despart.
4. În final se apreciază dacă natura detaliilor comune, cantitatea și poziția lor reciprocă este concludentă pentru a dovedi cu certitudine că impresiunea incriminată a fost lăsată de persoana bănuțită (identificare individuală).

Demonstrația vizuală în raportul de expertiză se realizează prin:

- a. indicarea asemănărilor prin săgeți numerotate;
- b. Stabilirea continuității liniare prin procedeul îmbinării fotografiilor pe o linie de demarcație comună;
- c. realizarea unor diagrame cu punctele coincidente; prin unirea acestora se obțin două figuri geometrice care se compară prin juxtapunere sau suprapunere.

Sistemul AFIS 2000 permite o identificare mai rapidă a persoanei după impresiunile papilare dar nu poate exclude munca specialistului. Pentru identificare este necesar ca urma în litigiu să prezinte cel puțin 12 caractere particulare comune cu urma de comparație. Caracterele particulare au diferite denumiri în funcție de aspectul creștelor papilare. Dintre acestea amintim: aspectul de deltă închisă sau deschisă, terminații în laț, terminații în buclă etc.

5.7. Expertiza urmelor biologice, identificarea genetică

Printre produsele biologice recoltate de la locul faptei cu ocazia cercetării omorurilor, vătămărilor, violurilor, se întâlnesc cel mai frecvent saliva, sângele, sperma, sputa, firele de păr, grăsime, urme de tegumente, țesut osos etc.

Problematika analizării lor este foarte diversă, acestea ridicând dificultăți datorate cantității reduse și posibilităților limitative ale științei.

O parte din aceste dificultăți au fost depășite odată cu descoperirea codului genetic. Această descoperire relativ recentă a revoluționat știința luptei împotriva crimei prin posibilitatea stabilirii *amprentei genetice*.

Structura a tot ce este viu este codificată în acizii nucleici. Dacă anumite organisme pot fi alcătuite din structuri celulare fără nucleu (procariote), cele mai primitive și mai simple forme de viață chiar și microorganismele acelulare cum ar fi virușii, conțin în alcătuirea celulei cel puțin un acid nucleic. Acizii nucleici sunt *acidul dezoxiribonucleic* sau prescurtat **ADN** și *acidul ribonucleic* sau prescurtat **ARN**.

Schematic vorbind, fiecare din celulele corpului uman conține un lanț sau o panglică de *acid dezoxiribonucleic* (ADN), care alcătuiește cromosomii în număr de 46. Pe cromozomi se regăsesc zeci de mii de gene. Fiecare genă posedă ea

singură “planul” de fabricație al unei molecule de proteină, enzimă etc. din care celulele sunt alcătuite și care reglează întreaga funcționare a corpului uman. Informația inclusă în genă este mai întâi recopiată mai întâi pe un fragment “ARN_{me} (*acid ribonucleic* mesager)”, apoi transferată în afara nucleului unde este descifrată de ribosomi, organite responsabile de asimilația proteică la nivel celular. Pe lungă panglică ADN care formează cromozomii se află „instrucțiuni” sub forma modului de așezare și înlănțuire a secvențelor proteice care definesc ansamblul caracteristicilor unui organism (codul genetic). Acești indicatori pot fi evidențiați în urmele biologice recoltate de la locul faptei, fapt demonstrat de cercetările dr. A. J. Jeffreys de la Universitatea din Leicester (1984).

Unitatea structurală și funcțională a ADN este *gena*. *Gena* este alcătuită dintr-o succesiune de *nucleotide*. *Nucleotidele* sunt unități de bază a structurii a acizilor nucleici și sunt formate din:

- bază azotată {
 - pirinică (U, T, C)
 - U = uracil, specifică numai ARN
 - T = timina, specifică numai ADN
 - C = citozina, prezentă în ambii acizi nucleici
 - pirimidinică – (A= adenina, G= guanina)
- un radical fosforic (HPO₃)
- o pentoză {
 - riboza (la ARN)
 - dezoxiriboza (la ADN)

ADN – ul este analizat în vederea determinării secvențelor nucleotidelor. Secvențele ca atare sunt aceleași la toate persoanele dar numărul și aspectul lor (codonii) este variabil, rezultând *codul genetic* propriu al fiecărui individ. Prin folosirea unei “sonde ADN” care este de fapt un pachet enzimatic întâlnit în unele lucrări sub denumirea de „bisturiu enzimatic” cu ajutorul căruia se desface lanțul ADN și se izolează secvențe specifice, adică combinații ale celor patru baze azotate (A = adenină; C = citozină; T = timină; G = guanină) cu o lungime cuprinsă între

15 și 20 de baze dintr-un total de circa trei milioane. Aceste secvențe se repetă de mai multe mii de ori având în alcătuire zone în care aceeași secvență revine în “tandem” secvență care am văzut că se numește *codon*. Printr-o abstractizare extremă, secvențele se prezintă asemănător codurilor de bare care servesc la identificarea automată a produselor.

Studierea polimorfismului ADN, complementar cu alte zone variabile ale genomului uman și-a găsit rapid utilitatea în justiție ca mijloc de identificare a persoanei. Pe lângă aplicațiile deosebit de utile în stabilirea prezenței unei anumite persoane la locul unde s-a comis o infracțiune, aplicațiile forensic se extind la identificarea persoanelor din resturile de cadavre găsite în locurile unde s-au produs catastrofe naturale sau aviatice, atacuri teroriste precum și în stabilirea filiației în paternitățile contestate sau în cazul regăsirii unor persoane dispărute care au stări amnezice.

BIBLIOGRAFIE

- 1.S. Rădulețu, L. Săuleanu – *Dicționar de expresii juridice latine* – Editura Științifică, București, 1999
- 2.R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniță – *Expertizele mijloc de probă în procesul penal* – Editura Tehnică, București, 2000
3. M. Gheorghită – *Procedură penală, partea generală* – vol.II, Editura Fundației “Chemarea”, Iași 1997
4. N. Văduva – *Expertiza judiciară* – Editura Universitaria, 2001, Craiova
5. Ministerul Justiției – *Codul de Procedură Penală* – Editura All Beck, București 2003
6. L. Ionescu – *Criminalistica Note de curs* – Universitatea Creștină “D. Cantemir” Facultatea de științe juridice și administrative București, 2003
7. I. Neagu – *Tratat de procedură penală* – Editura PRO, București, 1997
8. N. Volonciu – *Tratat de procedură penală* – Vol. I, București, Editura Paideia, 1993
9. M. Costin, I. Leș, M. Minea, D. Radu – *Dicționar de drept procesual civil* – Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983
10. I. Mircea – *Valoarea criminalistică a urmelor de la locul faptei* – Editura

Vasile Goldiș, Arad, 1996

11. Gh. Pășescu – *Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei* – Editura Național, București, 2000
12. E. Stancu – *Tratat de criminalistică* Ediția a II – a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București 2002
13. M. Iosipescu, I. Tudor – *Unele aspecte ale activității de expertiză medico – militară a tinerilor la recrutare și incorporare* – Revista Sanitară nr. 2/1992, pag. 179
14. I. Mircea – *Criminalistica* – Editura Lumina Lex, București 1999
15. V. Cădere – *Tratat de procedură civilă* – Editura Cultura Națională, București, 1928
16. P. Vasilescu – *Tratat teoretic și practic de procedură civilă* – Institutul de arte grafice “M. Eminescu”, București 1934
17. D. Banciu – *Caracteristicile și posibilitățile expertizei toxicologice medico judiciare* – Vol. III, Editura Medicală, București, 1965
18. L. Ionescu, D. Sandu – *Identificarea criminalistică* – Editura Științifică, București, 1990
19. P.F. Cecaldi – *La criminalistique* – presses Universitaires de France, 1962
20. E. Stancu – *Criminalistica* – Universitatea din București, 1981

21. N. Zamfirescu – *Logica cercetării criminale* – Editura PrintEuro Ploiești, 2002
22. A. Frățilă, A.D. Vasilescu – *Concluzia raportului de expertiză criminalistică* – Editura Continent XXI, București, 2001
23. Tribunalul Suprem, Secția Civilă, decizia nr. 1403 din 27.08.1982, nepublicată.
24. Constantin Crișu, Ștefan Crișu – *Codul penal și Codul de procedură penală* – Ed. ARGESIS Curtea de Argeș 1997
25. Adrian Frățilă, Andreea – Diana Vasilescu – *Concluzia raportului de expertiză criminalistică* – Ed. Continent XXI București – 2001
26. O.U.G. 195/2002 și Regulamentul de aplicare al acesteia
27. Ionescu L., 1973, *Expertiza criminalistică a scrisului*, – Ed. Junimea – Iași
28. Sandu D., 1977, *Falsul în acte* – Ed. Dacia Cluj – Napoca
29. Botkin J., Elmandjira M., Malita M. – *Orizontul fără limite al învățării* – Ed. Politică, București, 1981
30. Frățilă A, Constantin R – *Expertiza grafică și raționamentul prin analogie* – Ed. Tehnică, București, 2000
31. Frățilă A., Pășescu Gh., 1997 – *Expertiza criminalistică a semnăturii* – Ed. Național, București
32. Stoiculescu Gh. – *Examinarea criminalistică a scrisului de mână la gemeni* –

Criminalistica – anul I nr. 5 nov.1999 pag. 23, anul II nr. 1
ian 2000, pag. 28

33. Ionescu L., Sandu D. – *Identificarea criminalistică*, Ed. Științifică – București, 1990
34. Stănescu I., Zilberstein S. – *Drept procesual civil* – Ed. Didactică și Pedagogică 1977
35. Beleiu Gh. – *Drept civil român* – Casa de editură și presă “Șansa – S R.L. București, 1992
36. L 137/1995, Decretul Consiliului de Stat nr. 466/1979, OUG nr. 78/2000, H.G. 95/2003, H.G. 92/2003, OUG 200/2000, L 451/2001 HG 490/2002, L 293/2002, L 360/2003
37. C. Suciu – *Criminalistica* – Editura Didactică și Pedagogică, București 1972
38. Maior Constantin Racu – *Omor în Săptămâna Patimilor* – Criminalistica Nr. 4 anul II, 2000, pag. 18
39. Jan Hlavacek – *Bulletin – Institute of Criminalistics Prague* – Prague, 2001
40. Nicolae Văduva – *Probleme criminalistice și medico – legale ce se pot rezolva în cazul morții violente prin împușcare* – Criminalistica , anul IV, nr. 2, martie 2002, pag. 34.
41. Gh. Pășescu, Ion R. Constantin – *Secretele amprentelor papilare* – Editura Național, București, 1996